

**ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ**

ΣΧΟΛΗ : Ν .Ο. Π. Ε .
ΤΜΗΜΑ : ΝΟΜΙΚΗΣ
ΜΑΘΗΜΑ : ΕΦΑΡΜΟΓΕΣ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ
ΔΙΔΑΣΚΩΝ : ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ κ. ΔΗΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΑΝΔΡΕΑΣ

<<Η ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑ ΤΗΣ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ>>

ΦΟΙΤΗΤΡΙΑ : ΣΤΑΜΠΟΛΙΔΟΥ ΒΑΣΙΛΙΚΗ
Α.Μ. : 1340200500395
ΤΗΛΕΦΩΝΟ : 6938933168

ΠΡΟΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ
ΣΤΑΜΠΟΛΙΔΟΥ ΒΑΣΙΛΙΚΗ
Η ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑ ΤΗΣ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ΤΟ ΘΕΜΑ:

Ο κεντρικός άξονας γύρω από τον οποίο στρέφεται η συγκεκριμένη εργασία είναι το ζήτημα της ανεξαρτησίας της Δικαιοσύνης. Στην αρχή δίδεται ο ορισμός της Δικαιοσύνης και αναφέρονται τα άρθρα στα οποία κατοχυρώνεται συνταγματικά. Στη συνέχεια, με παραπομπή στα άρθρα 26 και 82 του Συντάγματος, επισημαίνεται η ανεξαρτησία της έναντι των δύο άλλων συντεταγμένων εξουσιών, της νομοθετικής δηλαδή και εκτελεστικής εξουσίας, αλλά και έναντι της ίδιας της δικαστικής εξουσίας, ως προσωπική και λειτουργική ανεξαρτησία των φορέων της, δηλαδή των δικαστών. Έπειτα, παρατίθεται αναλυτικά το θεσμικό πλαίσιο στήριξης της μέσα στην ελληνική έννομη τάξη, οι εγγυήσεις δηλαδή που έχουν θεσπιστεί υπέρ των δικαστών και υπέρ των ατόμων που υπόκεινται στην εξουσία του δικαστηρίου και συμβάλλουν στην υλοποίηση της επιταγής της ανεξαρτησίας της δικαιοσύνης. Γίνεται παράλληλα αναφορά στις αδυναμίες του συστήματος των θεσμικών εγγυήσεων όπως επίσης και στη σχέση της δικαστικής ανεξαρτησίας με την εκπαίδευση. Παρατίθενται ακολούθως ζητήματα συναφή με την ανεξαρτησία της δικαιοσύνης και στη συνέχεια, τονίζεται η ανάγκη για συνταγματικές μεταρρυθμίσεις στο χώρο της Δικαιοσύνης, αναφέροντας ενδεικτικά ορισμένες από αυτές.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ.....	2
1. ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ.....	3
α. ΟΡΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ.....	3
β. ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΗ ΚΑΤΟΧΥΡΩΣΗ ΤΗΣ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ.....	3
2. ΔΙΚΑΣΤΙΚΗ ΕΞΟΥΣΙΑ ΚΑΙ ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑ.....	4
α. ΔΙΑΚΡΙΣΗ ΤΩΝ ΕΞΟΥΣΙΩΝ.....	4
β. ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ.....	5
γ. ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΗ ΚΑΤΟΧΥΡΩΣΗ ΤΗΣ ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ.....	6
3. ΔΙΑΚΡΙΣΗ ΤΗΣ ΔΙΚΑΣΤΙΚΗΣ ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑΣ.....	7
α. ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΗ ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑ.....	7
β. ΠΡΟΣΩΠΙΚΗ ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑ.....	8
4. ΘΕΣΜΙΚΕΣ ΕΓΓΥΗΣΕΙΣ ΤΗΣ ΔΙΚΑΣΤΙΚΗΣ ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑΣ.....	9
α. ΘΕΣΜΙΚΕΣ ΕΓΓΥΗΣΕΙΣ ΤΗΣ ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑΣ ΤΩΝ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΩΝ.....	9
β. ΘΕΣΜΙΚΕΣ ΕΓΓΥΗΣΕΙΣ ΤΗΣ ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑΣ ΤΩΝ ΔΙΚΑΣΤΩΝ.....	9
i. << ΕΓΓΥΗΣΕΙΣ>> ΤΗΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΗΣ ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑΣ ΤΩΝ ΔΙΚΑΣΤΩΝ.....	9
ii. ΕΓΓΥΗΣΕΙΣ ΤΗΣ ΠΡΟΣΩΠΙΚΗΣ ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑΣ ΤΩΝ ΔΙΚΑΣΤΩΝ.....	10
γ. ΕΛΕΓΚΤΙΚΕΣ ΘΕΣΜΙΚΕΣ ΕΓΓΥΗΣΕΙΣ ΔΙΑΦΑΝΕΙΑΣ.....	15
5. ΟΙ ΑΔΥΝΑΜΙΕΣ ΤΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ ΤΩΝ ΘΕΣΜΙΚΩΝ ΕΓΓΥΗΣΕΩΝ.....	17
6. ΔΙΚΑΣΤΙΚΗ ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ.....	18
7. ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΣΥΝΑΦΗ ΜΕ ΤΗΝ ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑ ΤΗΣ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ.....	19
8. ΑΝΑΘΕΩΡΗΣΗ ΚΑΙ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ.....	22
9. ΒΑΣΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	23
ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....	24
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ.....	25
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	25
ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ.....	25
ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ.....	25

1. Δικαιοσύνη

α. Ορισμός της δικαιοσύνης

Με τον γενικό όρο *Δικαιοσύνη* εννοούνται οι νόμοι και η εφαρμογή τους, η απονομή δικαιοσύνης, οι δικαστές και οι σχετικές υπηρεσίες, όπως επίσης και η αποκαλούμενη γενική περί δικαίου αίσθηση. Πιο συγκεκριμένα, δικαιοσύνη είναι η τήρηση των αρχών του δικαίου από τα μέλη μιας κοινωνίας, που εκφράζεται με την ίση και ορθή εφαρμογή των γραπτών νόμων και με το σεβασμό των άγραφων νόμων. Είναι θεσμός της πολιτείας που έχει σκοπό την επιβολή των νόμων, όταν αυτοί παραβιάζονται και την τιμωρία αυτών που παρανομούν.

Η Δικαιοσύνη, ως νομική έννοια, βρήκε την πρώτη της ολοκλήρωση στους Ρωμαίους οι οποίοι διαμόρφωσαν και τον πρώτο ορισμό που επικρατεί και χρησιμοποιείται μέχρι σήμερα. Σύμφωνα με τον ορισμό αυτό, που αποδίδεται στον Ουλπιανό: << Δικαιοσύνη είναι η διαρκής και σταθερή θέληση να απονέμεται στον καθένα ό,τι του ανήκει.>> (*Justitia est constans et perpetua voluntas jus suum quique tribuendi*). Η σημερινή χρήση του όρου περιορίζεται συνήθως στο <<απονέμειν εκάστω το προσήκον>>. Ο αρχικός ορισμός περιείχε και το στοιχείο της θέλησης και μάλιστα συγκεκριμένης (διαρκής και σταθερή), που αποτελούσε και μία δεοντολογική κριτική βάση της εξουσίας στην απονομή. Η Δικαιοσύνη, στην νομική της έννοια, προϋποθέτει εξουσιαστική δύναμη και διακρίνει τα απονέμοντα (ηγεμόνα, κυρίαρχο ή σύγχρονο δημοκρατικό κράτος) και τον δικαιούμενο (εξουσιαζόμενο πολίτη ή ομάδα πολιτών). Ένας άλλος πιο σύγχρονος και πρακτικός ορισμός υποδηλώνει σαφέστερα την εξουσιαστική λειτουργία της δικαιοσύνης: <<τάσσειν μετων ποιητέον, απαγορεύειν δεων ου ποιητέον>>. Η αφετηρία της έννοιας της δικαιοσύνης ήταν ηθική και πλατιά ωφελιμιστική και η εξέλιξή της διατήρησε τον πρώτο πυρήνα αυτής της έννοιας. Δικαιοσύνη γενικά θεωρήθηκε ο σεβασμός σε κάθε κανόνα (γραφτόν ή άγραφο) που καθορίζει πώς πρέπει να συμπεριφέρονται οι άνθρωποι μεταξύ τους, ορίζει τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις τους.

β. Συνταγματική κατοχύρωση της δικαιοσύνης

Η Δικαιοσύνη αποτελεί μία εκ των τριών λειτουργιών του κράτους (*δικαστική λειτουργία ή εξουσία*). Το ισχύον Σύνταγμα αφιερώνει το Ε΄ Τμήμα των ρυθμίσεων του και συγκεκριμένα, τα άρθρα 87 έως 100, στη δικαστική εξουσία, ενώ παραπέμπει στον νόμο για την ειδικότερη ρύθμιση της οργάνωσης και λειτουργίας των δικαστηρίων και του υπηρεσιακού καθεστώτος των λειτουργιών της δικαιοσύνης. Επιπλέον, γίνεται αναφορά στη δικαστική εξουσία, και σε άλλες, εγκατεσπαρμένες στο Σύνταγμα, διατάξεις, γεγονός που καθιστά εμφανή την ιδιαίτερη θέση και σημασία που αποδίδεται από τον συντακτικό νομοθέτη στην κρατική αυτή λειτουργία: για παράδειγμα, στο άρθρο 8 απαγορεύεται η στέρηση του νομίμου δικαστή και η σύσταση δικαστικών επιτροπών και εκτάκτων δικαστηρίων υπό οποιοδήποτε όνομα, το άρθρο 17 θεσπίζει εγγυήσεις δικαστικής προστασίας της ιδιοκτησίας σε περίπτωση απαλλοτρίωσής της κτλ. αλλά και τα άρθρα 115, 118 και 119 (μεταβατικές διατάξεις του Συντάγματος) αναφέρονται στο οργανωτικό και λειτουργικό μέρος της δικαστικής εξουσίας.

2. Δικαστική εξουσία και ανεξαρτησία

α. Διάκριση των εξουσιών

Στο τρίτο μέρος του Συντάγματος που αναφέρεται στην οργάνωση και στις λειτουργίες της πολιτείας και συγκεκριμένα στο άρθρο 26, πρώτο άρθρο του κεφαλαίου <<Σύνταξη της Πολιτείας>>, προβλέπεται η διάκριση των εξουσιών και κατ'επέκταση η ανεξαρτησία της δικαιοσύνης :

1. *Η νομοθετική λειτουργία ασκείται από τη Βουλή και τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας.*
2. *Η εκτελεστική λειτουργία ασκείται από τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας και την Κυβέρνηση.*
3. *Η δικαστική λειτουργία ασκείται από τα δικαστήρια · οι αποφάσεις τους εκτελούνται στο όνομα του Ελληνικού Λαού.*

Η εξουσία γενικά συνιστά μία εκ των τριών προϋποθέσεων, απαραίτητων για την ύπαρξη κράτους. (Οι άλλες δύο προϋποθέσεις είναι ο λαός , ή κατά άλλη ορολογία έθνος ή πληθυσμός, και το έδαφος). Η εξουσία, ως συνισταμένη του κράτους, πρέπει να είναι όχι μόνο πρωτογενής ,αυτοδύναμη και θεσμοποιημένη αλλά και ενιαία ή αδιαίρετη.

Το ενιαίο και αδιαίρετο όμως της κρατικής εξουσίας δεν εμποδίζει τη διάκρισή της σε τρεις μερικότερες εξουσίες, από τις οποίες συναπαρτίζεται και συναποτελείται. Κατά την κλασσική τριχοτόμηση των εξουσιών, η ενιαία κρατική εξουσία διακρίνεται σε νομοθετική(θεσπίζει νόμους, δηλαδή κανόνες δικαίου), εκτελεστική(φροντίζει για την εφαρμογή των νόμων) και δικαστική (τιμωρεί τα αδικήματα και επιλύει τις διαφορές).Αξίζει εδώ να επισημανθεί πως η αρχή της *διάκρισης των εξουσιών* είναι αρχή με την οποία κατανέμεται η κρατική εξουσία σε περισσότερους φορείς και η οποία αποτελεί βασική οργανωτική αρχή και χαρακτηριστικό γνώρισμα του κράτους δικαίου.

Είναι, επίσης, σημαντικό να αναφερθεί η συμβολή, ως προς το θέμα αυτό , ενός Γάλλου φιλόσοφου και πολιτικού δοκιμιογράφου που αποτέλεσε έναν από τους κορυφαίους εκπροσώπους του Διαφωτισμού, του Σαρλ-Λουί ντε Μοντεσκιέ. Ο Μοντεσκιέ ,στο έργο του με τίτλο <<Περί του Πνεύματος των Νόμων(De l'esprit des lois, Παρίσι 1747)>>, πίστευε πως κάθε τύπος κυβέρνησης πραγματοποιείται και διαρθρώνεται σε ένα σύνολο ειδικών νόμων , που αναφέρονται σε διαφορετικές πλευρές της ανθρώπινης δραστηριότητας(στην εκπαίδευση, στην απονομή δικαιοσύνης κλπ.)και ότι κάθε τύπος κυβέρνησης διαφθείρεται όταν, στο σύνολο των ξεχωριστών νόμων , δεν ξέρει να κρατηθεί πιστός στην αρχή που τον διέπει. Η δημοκρατία, η μοναρχία και ο δεσποτισμός είναι, κατά το Μοντεσκιέ, οι βασικοί τύποι πάνω στους οποίους μπορεί να οργανωθεί η διακυβέρνηση των ανθρώπων. Όμως, η μορφή κυβέρνησης, προς την οποία στρέφονται οι μεγαλύτερες συμπάθειες του, είναι η συνταγματική μοναρχία ,στην οποία βλέπει συγκερασμένα τα θετικά χαρακτηριστικά τόσο του καθεστώτος της απόλυτης μοναρχίας όσο και του δημοκρατικού .Κατά το Μοντεσκιέ, ελεύθερο μπορεί να ειπωθεί μόνο εκείνο το καθεστώς , στο οποίο κανένας κυβερνήτης δεν μπορεί να κάνει κατάχρηση της εξουσίας που του έχουν εμπιστευθεί. Πίστευε, πως η μοναδική εγγύηση εναντίον μιας τέτοιας κατάχρησης είναι <<η εξουσία να αναχαιτίζει την εξουσία>>, δηλαδή η *διάκριση των εξουσιών*: η νομοθετική, η εκτελεστική και η δικαστική. Οι τρεις αυτές θεμελιώδεις εξουσίες πρέπει να αναθέτονται σε διαφορετικά χέρια, έτσι που η καθεμία από αυτές να μπορεί να εμποδίζει την άλλη να υπερβεί τα όριά της, μεταβαλλόμενη σε απολυταρχική κατάχρηση. Η συγκέντρωση των εξουσιών αυτών στα ίδια χέρια, είτε αυτά είναι τα χέρια του λαού είτε του τυράννου, θα κατέστρεφε

την ελευθερία, γιατί θα κατέστρεφε την <<εξισορρόπηση των εξουσιών>>, που αποτελεί τη μοναδική περιφρούρηση ή συνταγματική εγγύηση στην οποία εδράζεται η πραγματική ελευθερία. Τόνιζε ιδιαίτερα ότι μεταξύ των οργάνων των τριών εξουσιών δεν είναι απαραίτητο να υπάρχει πλήρης χωρισμός αλλά ανεξαρτησία στην άσκηση της αρμοδιότητάς τους και συνεργασία για τη διασφάλιση της ελευθερίας.

Για την αρχή όμως της διάκρισης των εξουσιών είχε γίνει λόγος και από τον Αριστοτέλη στα <<Πολιτικά>>¹ του όπως επίσης και από τον Μαρσίλιο και τον Λοκ. Επιπλέον, πολλές Διακηρύξεις και Συντάγματα περιέλαβαν την αρχή αυτή όπως για παράδειγμα το Σύνταγμα της Μασαχουσέτης το 1880, η γαλλική Διακήρυξη του 1789, το γαλλικό Σύνταγμα του 1791, του 1795 και του 1848 και πολλά άλλα ευρωπαϊκά Συντάγματα.

β. Έννοια της ανεξαρτησίας της δικαιοσύνης ή δικαστικής ανεξαρτησίας

Κατά το κλασικό δόγμα της διάκρισης των εξουσιών, η άσκηση κάθε λειτουργίας πρέπει να αναλαμβάνεται από διαφορετική εξουσία, από διαφορετική οργάνωση και να αποφεύγεται η σύγχυση των εξουσιών, προς την οποία τείνει η σημερινή διαμόρφωση της κομματικής δημοκρατίας.

Η αρχή, επομένως, της ανεξαρτησίας της δικαιοσύνης είναι μία από τις δύο αρχές (η άλλη αρχή είναι η αρχή της ισοτιμίας), οι οποίες προσδιορίζουν τη δικαστική εξουσία έναντι των δύο άλλων συντεταγμένων εξουσιών. Συνεπώς, όταν γίνεται λόγος για ανεξαρτησία της δικαιοσύνης, εννοείται γενικά ότι η δικαιοσύνη, ή ακριβέστερα η δικαστική λειτουργία, είναι ανεξάρτητη και στη λειτουργία της δεν επιτρέπονται επεμβάσεις από οποιανδήποτε άλλη λειτουργία και δη την πολιτική ηγεσία η οποία ασκεί την εκτελεστική λειτουργία. Η δικαστική εξουσία δηλαδή απονέμει δικαιοσύνη χωρίς οι άλλες δύο εξουσίες να μπορούν να παρέμβουν στο σχηματισμό της δικανικής κρίσης. Κατά την εκτέλεση, λοιπόν, του έργου της είναι ανεξάρτητη και η ανεξαρτησία της αυτή έναντι των δύο άλλων συντεταγμένων εξουσιών διασφαλίζει την ισοτιμία της προς αυτές. Επιπλέον, είναι ανάγκη να διευκρινιστεί ότι η ανεξαρτησία δεν είναι επιθετικός προσδιορισμός, αλλά συστατικό στοιχείο της έννοιας της δικαιοσύνης. Δίχως ανεξαρτησία δεν υπάρχει δικαιοσύνη, ή έστω υπάρχει μόνο παρωδία ή μόνο φαινόμενο δικαιοσύνης.

Με τον όρο ανεξαρτησία της δικαιοσύνης εννοείται επίσης, ότι το όργανο που ασκεί τη δικαστική εξουσία είναι ανεξάρτητο, δηλαδή, δε δεσμεύεται, δεν εξαρτάται από τα όργανα των άλλων δύο συντεταγμένων εξουσιών, είναι ανεξάρτητο να αποφασίζει στα όρια της αρμοδιότητάς του και έχει συγχρόνως τη δυνατότητα να εμποδίζει υπερβολές προερχόμενες από τα άλλα όργανα. Αξίζει, επιπλέον, να επισημανθεί πως με τον όρο δικαιοσύνη αναφερόμαστε καταχρηστικώς στα δικαιοδοτικά όργανα, στα όργανα δηλαδή απονομής της δικαιοσύνης.

Δικαστική ανεξαρτησία, συνεπώς, είναι η αυτοτέλεια, η ελευθερία των δικαστών κατά την απονομή της δικαιοσύνης. Πιο συγκεκριμένα, δικαστική ανεξαρτησία υπό την ευρεία έννοια σημαίνει ότι οι δικαστές κατά την άσκηση του λειτουργήματός τους είναι ανεξάρτητοι απέναντι στα άλλα όργανα του Κράτους, στους διαδίκους και στις μη κρατικές δυνάμεις, π.χ. στον τύπο, στα πολιτικά κόμματα και στην Εκκλησία. Η ανεξαρτησία δηλαδή των δικαστών βρίσκεται σ' έναν <<πόλεμο τριών μετώπων>> όμοιο μ' εκείνο στον οποίο βρίσκεται η

¹ Αριστοτέλους, Πολιτικά, βιβλ. IV, κεφ. XI. Ο Αριστοτέλης αναφέρει ότι: <<Σε κάθε πολίτευμα υπάρχουν τρία μέρη, έστι δε των τριών τούτων (μοριών) έν με τι το βουλευόμενον περί των κοινών, δεύτερον δε το περί τας αρχάς, τρίτο δε τι το δικάζον>>.

προσωπική ελευθερία των ατόμων: η δικαστική ανεξαρτησία και η προσωπική ελευθερία έχουν κοινούς <<εχθρούς>> τα μη δικαστικά (νομοθετικά και εκτελεστικά) όργανα του Κράτους, τους πολίτες και τις μη κρατικές δυνάμεις. Η εν στενή εννοία όμως δικαστική ανεξαρτησία αναφέρεται στην αυτοτέλεια των δικαστών απέναντι στους άλλους φορείς της δημόσιας εξουσίας (νομοθετικής και εκτελεστικής λειτουργίας).

Η δικαστική ανεξαρτησία εν γένει εξασφαλίζει την ουδετερότητα και την αμεροληψία των δικαστών, οι οποίες συνάγονται αναγκαίως από τη φύση του λειτουργήματός τους: οι διάδικοι προσφεύγουν στους δικαστές ως αμερόληπτους τρίτους. Επιπλέον, αποτελεί θεμελιώδη αρχή των σύγχρονων δημοκρατικών Κρατών Δικαίου και ορθά θεωρήθηκε ως «ο φρουρός των ατομικών ελευθεριών». Κατοχυρώνεται ρητά από τα Συντάγματα πολλών σύγχρονων κρατών όπως π.χ. της Γαλλίας (άρθρο 64), της Γερμανίας (άρθρο 97), της Κύπρου (άρθρο 30 παράγραφος 2 εδάφιο α') και της Ιαπωνίας (άρθρο 76 παράγραφος 3). Περιλαμβάνεται επίσης στις Διεθνείς Διακηρύξεις των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και συγκεκριμένα στην Παγκόσμια Διακήρυξη των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (άρθρο 10), στο Διεθνές Σύμφωνο για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα (άρθρο 14 παράγραφος 1) και στην Ευρωπαϊκή Σύμβαση των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (άρθρο 6 παράγραφος 1)². Η ανεξαρτησία της δικαστικής λειτουργίας προκύπτει, όπως αναφέρθηκε και προηγουμένως, και από την αρχή της διάκρισης των λειτουργιών, η οποία δεν επιτάσσει μόνο την ανάθεση της άσκησης της σε ίδια όργανα (τα δικαστήρια) αλλά και την ανεξαρτησία τους απέναντι στα όργανα των δύο άλλων λειτουργιών. Τέλος, θεωρείται από την ελληνική ποινική νομοθεσία ως μία θεμελιώδης αρχή του δημοκρατικού πολιτεύματος.

γ. Συνταγματική κατοχύρωση της ανεξαρτησίας της δικαιοσύνης

Το Σύνταγμα της Ελλάδος κατοχυρώνει ρητά την ανεξαρτησία της δικαιοσύνης στο άρθρο 87, το πρώτο άρθρο του πρώτου κεφαλαίου του τμήματος Ε' <<περί δικαστικής εξουσίας>> και συγκεκριμένα στις παραγράφους 1 και 2. Ειδικότερα, στην παράγραφο 1 διακηρύσσει την ανεξαρτησία της δικαστικής εξουσίας ως λειτουργική και ως προσωπική ανεξαρτησία των φορέων της και στην παράγραφο 2 θέτει περιορισμό στους δικαστές ως προς την άσκηση των καθηκόντων τους. Συγκεκριμένα:

1. Η δικαιοσύνη απονέμεται από δικαστήρια συγκροτούμενα από τακτικούς δικαστές, που απολαμβάνουν λειτουργική και προσωπική ανεξαρτησία.

2. Οι δικαστές κατά την άσκηση των καθηκόντων τους υπόκεινται μόνο στο Σύνταγμα και στους νόμους και σε καμία περίπτωση δεν υποχρεούνται να συμμορφώνονται με διατάξεις που έχουν τεθεί κατά κατάλυση του Συντάγματος.

3. Η επιθεώρηση των τακτικών δικαστών ενεργείται από δικαστές ανώτερου βαθμού καθώς και από τον Εισαγγελέα και τους Αντιεισαγγελείς του Αρείου Πάγου, των δε εισαγγελέων από αεροπαγίτες και εισαγγελείς ανωτέρου βαθμού, σύμφωνα με τους ορισμούς του νόμου.

Είναι σημαντικό να επισημανθεί ότι, εκτός από τις ανωτέρω διατάξεις, η ανεξαρτησία της δικαιοσύνης-των δικαστηρίων κατοχυρώνεται από την όλη οικονομία των άλλων σχετικών με την οργάνωση και τη λειτουργία των δικαστηρίων διατάξεων που περιέχονται στο Σύνταγμα, διατάξεων που

² Οι διατάξεις των Διεθνών Διακηρύξεων, που αναφέρονται στο κείμενο, επιτάσσουν τη δίκαιη και δημόσια εκδίκαση των ποινικών και αστικών υποθέσεων οποιουδήποτε ατόμου από ένα <<ανεξάρτητο και αμερόληπτο δικαστήριο>>, που προβλέπεται από το νόμο.

δημιουργούν εγγυήσεις τόσο για τους δικαστές όσο και για τα άτομα που υπόκεινται στην εξουσία των δικαστηρίων.

3. ΔΙΑΚΡΙΣΗ ΤΗΣ ΔΙΚΑΣΤΙΚΗΣ ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑΣ

Η δικαστική ανεξαρτησία διακρίνεται στην ουσιαστική ή λειτουργική και την προσωπική. Πιο αναλυτικά:

α. Λειτουργική ή ουσιαστική ανεξαρτησία

Η λειτουργική ανεξαρτησία έγκειται στο ότι οι δικαστές απονέμουν δικαιοσύνη μόνο σύμφωνα με το νόμο και τη συνείδησή τους, χωρίς να υπόκεινται σε διαταγές ή υποδείξεις άλλων κρατικών οργάνων .

Η λειτουργική ανεξαρτησία των δικαστών καθιερώθηκε ρητά από ορισμένα ελληνικά Συντάγματα³ και θεωρήθηκε πάντοτε αυτονόητη και υπό την ισχύ των άλλων Συνταγμάτων μας. Την έννοια της λειτουργικής ανεξαρτησίας αποσαφηνίζει η διάταξη της παραγράφου 2 του άρθρου 87 του ισχύοντος Συντάγματος . Σύμφωνα με τη διάταξη αυτή , οι δικαστές δεσμεύονται μόνο από το Σύνταγμα και τους νόμους κατά την άσκηση των καθηκόντων τους και όχι από διαταγές ή υποδείξεις της νομοθετικής και της εκτελεστικής λειτουργίας. Ως δικαστές νοούνται από την προαναφερθείσα διάταξη όχι μόνο οι τακτικοί δικαστές , τους οποίους αναφέρει η διάταξη της παρ.1 του ίδιου άρθρου, αλλά και όλα τα άλλα πρόσωπα που συμπράττουν σύμφωνα με το Σύνταγμα στην απονομή της δικαιοσύνης, όπως π.χ. οι ένορκοι(άρθρο 97 παρ.1) και τα μέλη των στρατιωτικών δικαστηρίων(άρθρο 96 παρ. 4 και 5). Αναμφίβολα, από τις διατάξεις του άρθρου 87 παρ.1 και 2 νοούνται ως “τακτικοί δικαστές” ή “δικαστές” όλοι οι δικαστικοί λειτουργοί , τόσο δηλαδή οι δικαστές υπό τη στενή έννοια όσο και οι εισαγγελείς και οι αντίστοιχοι λειτουργοί των διοικητικών δικαστηρίων. Επίσης, πρέπει να διασαφηνιστεί ότι ο όρος “καθήκοντα” υπό την έννοια της διάταξης της παρ.2 του άρθρ.87 σημαίνει όλα τα δικαστικά καθήκοντα, δηλαδή τόσο τα καθήκοντα που αφορούν την απονομή της δικαιοσύνης όσο και τα σχετικά με τη διοίκησή της.

Η διάταξη ,επιπλέον, του άρθρ.87 παρ.2 απαγορεύει οποιαδήποτε ανάμιξη των νομοθετικών και διοικητικών οργάνων στην απονομή της δικαιοσύνης. Η εκτελεστική λειτουργία είναι αρμόδια μόνο για τη διοίκηση της δικαιοσύνης και την άσκηση σχετικής εποπτείας στους δικαστές⁴ ενώ η νομοθετική λειτουργία μπορεί μόνο – και οφείλει- να ρυθμίζει την οργάνωση και τη λειτουργία των δικαστηρίων. Η διάταξη αυτή , επομένως, αφορά μόνο τη σχέση της δικαστικής λειτουργίας με τις δύο άλλες λειτουργίες και όχι και τη σχέση των δικαστών μεταξύ τους⁵. Δεν απαγορεύει δηλαδή τη δέσμευση των δικαστών από αποφάσεις άλλων δικαστών. Η ρύθμιση του θέματος αυτού καταλείπεται στον κοινό νομοθέτη. Είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι το ισχύον δικονομικό δίκαιο προβλέπει περιπτώσεις, στις οποίες

³ Τα Συντάγματα της Επιδάυρου και του Άστρους όριζαν ότι <<το Δικαστικόν (Δικανικόν) είναι ανεξάρτητο από τας άλλας δύο δυνάμεις, την Βουλευτικήν και Εκτελεστικήν>>.Τη διάταξη αυτή επανέλαβαν κατ’ουσία το Σύνταγμα της Τροιζήνας και το Σύνταγμα του 1832. Πληρέστερη ήταν η διατύπωση της σχετικής διάταξης των Συνταγμάτων του 1925 και 1927:<<Η δικαστική εξουσία ασκείται υπό δικαστηρίων ανεξάρτητων, υποκειμένων μόνο εις τους νόμους>>.

⁴ Άρθρο 19 παρ. 1 στοιχ.α΄ του Ν.1756/1988, όπως αντικαταστάθηκε με το άρθρο 6 παρ. 2 του Ν.1868/1989 :<< Ασκούν εποπτεία: α. Ο Υπουργός Δικαιοσύνης στη διοίκηση της δικαιοσύνης>>.

⁵ Βλ. Ράϊκος Γ. Αθανάσιος ,Συνταγματικό Δίκαιο τόμος Ι , 2002,Αθήνα σελ.1024-1025

τα δικαστήρια δεσμεύονται από τις αποφάσεις άλλων δικαστηρίων π.χ. οι αποφάσεις του Αρείου Πάγου δεσμεύουν κατ'αρχήν τα δικαστήρια που ασχολούνται με την ίδια υπόθεση ως προς τα νομικά ζητήματα που έλυσαν (άρθρ. 580 παρ.5 Κ.Πολ.Δ.).

Επίσης, πρέπει να διευκρινιστεί, ότι ο όρος "Σύνταγμα" χρησιμοποιείται από τη διάταξη της παρ.2 του άρθρ.87 του Συντάγματος με την τυπική του έννοια, περιλαμβάνοντας όλους τους κανόνες δικαίου αυξημένης τυπικής ισχύος ενώ ο όρος "νόμοι" χρησιμοποιείται με την ουσιαστική του έννοια. Η διάταξη αυτή χρησιμοποιεί τον όρο "Σύνταγμα" και τον όρο "νόμοι" συγχρόνως. Συνεπώς, ο όρος "νόμοι" περιλαμβάνει εν προκειμένω όλους τους υποσυνταγματικούς κανόνες δικαίου (διεθνές δίκαιο, τυπικούς νόμους και όλες τις κανονιστικές πράξεις της Διοίκησης) . Δεν πρέπει να παραβλέπεται το γεγονός ότι οι νόμοι τότε μόνο δεσμεύουν τα δικαστήρια, όταν το περιεχόμενό τους είναι σύμφωνο με το Σύνταγμα(άρθρ.93 παρ.4 του Συντάγματος).

Επιπλέον, η διάταξη του άρθρ.87 παρ.2 , ορίζοντας ότι << οι δικαστές σε καμία περίπτωση δεν υποχρεούνται να συμμορφώνονται με διατάξεις που έχουν τεθεί κατά κατάλυση του Συντάγματος>>, καθιερώνει το δικαίωμα και ταυτόχρονα την υποχρέωση των δικαστών να μην εφαρμόζουν τα νομοθετήματα ενός δικτατορικού καθεστώτος, δηλαδή καθιερώνει ένα ειδικό 'δικαίωμα και καθήκον αντιστάσεως' στην τυραννία. Επίσης, οι δικαστικοί λειτουργοί δεν μπορούν να αρνηθούν την εφαρμογή των νόμων λόγω της τυχόν αντίθεσής τους με τη θρησκευτική τους συνείδηση. Είναι υποχρεωμένοι να εφαρμόζουν σε κάθε περίπτωση τους νόμους το περιεχόμενο των οποίων δεν αντίκειται στο Σύνταγμα. Η υποχρέωσή τους αυτή προκύπτει και από τη διάταξη του άρθρου 13 παρ.4 του Συντάγματος σύμφωνα με την οποία << κανένας δεν μπορεί, εξαιτίας των θρησκευτικών του πεποιθήσεων, να απαλλαγεί από την εκπλήρωση των υποχρεώσεων προς το Κράτος ή να αρνηθεί να συμμορφωθεί προς τους νόμους>>. Το πρόσωπο συνεπώς, που αδυνατεί να εφαρμόζει τους νόμους για λόγους θρησκευτικής συνείδησης, δεν μπορεί να γίνει ή να παραμείνει δικαστικός λειτουργός.

β. Προσωπική ανεξαρτησία

Η προσωπική ανεξαρτησία συνίσταται στην κατοχύρωση της υπηρεσιακής κατάστασης των δικαστών απέναντι στη νομοθετική και την εκτελεστική λειτουργία.

Κατοχυρώνεται με ορισμένες διατάξεις του Συντάγματος οι οποίες αποτελούν άμεσα ή έμμεσα εγγυήσεις της λειτουργικής τους ανεξαρτησίας. Αποβλέπει δηλαδή στην εξασφάλιση της λειτουργικής ανεξαρτησίας. Οι διατάξεις αυτές περιέχονται σε άρθρα του Συντάγματος τα οποία εντάσσονται στο κεφάλαιο *δικαστική εξουσία* και στο πλαίσιο της αρχής της αυτοδιοίκησης της δικαιοσύνης και αφορούν :α)τον διορισμό των δικαστών, β)την ισοβιότητα, γ)τις υπηρεσιακές μεταβολές λ.χ. προαγωγή, απόσπαση κτλ., δ)τη διαπίστωση της ευθύνης, ε)τα ασυμβίβαστα με το δικαστικό λειτούργημα έργα και στ) την ευμενέστερη⁶μισθολογική μεταχείριση των δικαστικών λειτουργών από τους άλλους δημοσίους υπαλλήλους.

⁶ Βλ.Ολ.ΣτΕ 3670/94, ΣτΕ 4095/1997. ΣτΕ 2928/86, Ολ.Ελεγκτ. Συν. 1432/88,

4. ΘΕΣΜΙΚΕΣ ΕΓΓΥΗΣΕΙΣ ΤΗΣ ΔΙΚΑΣΤΙΚΗΣ ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑΣ

Θα ήταν ανεπίτρεπτο και ανορθόδοξο να καταπιάνεται κανείς με το ζήτημα της ανεξαρτησίας της δικαιοσύνης δίχως να προβεί σε αναφορά των θεσμικών της εγγυήσεων, του θεσμικού δηλαδή πλαισίου στήριξης της μέσα στην ελληνική έννομη τάξη.

α. Θεσμικές εγγυήσεις της ανεξαρτησίας των δικαστηρίων

1. Η πρώτη θεσμική εγγύηση αφορά τη διάκριση της ουσίας και των οργάνων των τριών λειτουργιών της κρατικής εξουσίας. Θεμέλιο δηλαδή της δικαστικής ανεξαρτησίας είναι η λειτουργική και οργανική διάκρισή της από τις άλλες κατευθύνσεις της κρατικής εξουσίας. Ως προς το σημείο αυτό αξίζει να γίνει μία διευκρίνιση⁷: η διάκριση της κρατικής εξουσίας γίνεται αντιληπτή υπό ουσιαστική και υπό τυπική έννοια. Υπό ουσιαστική έννοια, οι μερικότερες λειτουργίες διαφέρουν ως προς την ουσία του περιεχομένου τους, ως προς την αναγόμενη σε κάθε μία ύλη. Με την έννοια αυτή γίνεται λόγος για *διάκριση των λειτουργιών*. Υπό τυπική έννοια διακρίνονται οι επιμέρους εξουσίες από το όργανο στο οποίο έχει ανατεθεί η άσκηση κάθε μιας από αυτές, γι' αυτό γίνεται λόγος για *διάκριση των εξουσιών*. Ενώ δηλαδή η λειτουργία αναφέρεται σε συγκεκριμένης μορφής δραστηριότητα της κρατικής οντότητας, η εξουσία αφορά το όργανο που την ασκεί. Διάκριση των λειτουργιών επομένως υπάρχει εφόσον συντελούνται οι "συγκεκριμένες κρατικές λειτουργίες" ενώ διάκριση των εξουσιών υπάρχει μόνο εφόσον προβλέπεται ιδιαίτερο ανεξάρτητο όργανο για την άσκηση κάθε λειτουργίας. Η διάκριση των λειτουργιών συνεπώς διαφέρει από τη διάκριση των εξουσιών. Το άρθρο 87 παρ.1 του Σ σε συνδυασμό με το άρθρο 26 παρ.3 του Σ τονίζουν ότι η δικαιοδοτική λειτουργία της κρατικής εξουσίας ασκείται από τα δικαστήρια, που συγκροτούνται από τακτικούς δικαστές, οι οποίοι απολαύουν προσωπικής και λειτουργικής ανεξαρτησίας.

2. Η δεύτερη, εξίσου σημαντική, θεσμική εγγύηση της ουδετερότητας, ως συστατικού στοιχείου της έννοιας της δικαιοσύνης, αφορά τη διάκριση του δικαιοδοτικού οργάνου, του δικαστηρίου δηλαδή, από τα άλλα υποκείμενα της έννομης σχέσης της δίκης, δηλαδή από τους διαδίκους, αλλά και από τα άλλα πρόσωπα που συμπράττουν στη διαδικασία όπως π.χ. οι μάρτυρες.

β. Θεσμικές εγγυήσεις της ανεξαρτησίας των δικαστών

Από τις θεσμικές εγγυήσεις της ανεξαρτησίας των δικαστηρίων διακρίνονται οι εγγυήσεις για τη διασφάλιση της λειτουργικής και προσωπικής ανεξαρτησίας των δικαστών, ως φυσικών προσώπων που συγκροτούν τα δικαστήρια.

ι. <<Εγγυήσεις>> της λειτουργικής ανεξαρτησίας των δικαστών

Η λειτουργική ανεξαρτησία των δικαστικών λειτουργιών, όπως προαναφέρθηκε, εκδηλώνεται κυρίως στην αρχή ότι κατά την άσκηση των υπηρεσιακών τους καθηκόντων υπόκεινται μόνο στο νόμο και στο Σύνταγμα. Στην ελληνική έννομη τάξη η νομολογία των ιεραρχικώς ανώτερων δικαστηρίων δεν είναι δεσμευτική.

⁷ Βλ. Δημητρόπουλος Γ.Ανδρέας,, Γενική Συνταγματική Θεωρία,2002,Αθήνα-Κομοτην, σελ.127-128.

Αυτό συμβαίνει επειδή η αυθεντική ερμηνεία των νόμων έχει επιφυλαχθεί στην ολομέλεια της Βουλής (άρθρ.72 παρ.1 και άρθρ.77 παρ.1 Σ) ενώ η επιστημονική ερμηνεία έχει αφεθεί στην κατά το άρθρο 16 παρ.1 Σ ελευθερία της επιστήμης και της έρευνας, που είναι ατομικό δικαίωμα καθενός, επομένως και κάθε εξατομικευμένου δικαστή.

Είναι σημαντικό επίσης να τονιστεί ,ότι ο δικαστής δεν υπόκειται σε οδηγίες με τη μορφή τεκμηριωμένων εγκυκλίων ή με παρατηρήσεις στην έκθεση της επιθεώρησης ή με άτυπες αποφάσεις της ολομέλειας του οικείου δικαστηρίου, όσο καλοπροαίρετοι και αν είναι οι αποστολείς τους. Ο δικαστής δηλαδή κατά την απονομή της δικαιοσύνης δε δεσμεύεται από σχετικές οδηγίες ή εντολές της προϊσταμένης του δικαστικής αρχής. Το άρθρ.19 του Ν.1756/1988⁸ προβλέπει την άσκηση εποπτείας στα δικαστήρια και στις εισαγγελίες από τις προϊστάμενες δικαστικές αρχές, εποπτεία η οποία συνίσταται στην επίβλεψη και στην έκδοση γενικών οδηγιών για την εύρυθμη λειτουργία των υπηρεσιών των δικαστηρίων και των εισαγγελιών. Οι δικαστικοί λειτουργοί όμως έχουν υπηρεσιακό καθήκον, όχι μόνο να αγνοήσουν αυτές τις οδηγίες, αλλά και να τις καταγγείλουν ως αθέμιτη απόπειρα ποδηγέτησης της λειτουργικής τους ανεξαρτησίας. Άλλωστε το άρθρ.19 του ιδίου νόμου ορίζει ότι :<<οποιαδήποτε οδηγία, σύσταση ή υπόδειξη σε δικαστικό λειτουργό για ουσιαστικό ή δικονομικό θέμα σε συγκεκριμένη υπόθεση ή κατηγορία υποθέσεων είναι ανεπίτρεπτη και συνιστά πειθαρχικό αδίκημα>>.

ii. Εγγυήσεις της προσωπικής ανεξαρτησίας των δικαστών

1. Διορισμός των δικαστικών λειτουργών

Η προσωπική ανεξαρτησία των δικαστών διασφαλίζεται σε πρώτο επίπεδο με το διορισμό τους ,ύστερα από επιτυχία σε διαγωνισμό, κατά τον οποίο κρίνονται με εγγυήσεις δυνατότητας αδιάβλητης κρίσης, τόσο κατά τα τυπικά, όσο και κατά τα ουσιαστικά τους προσόντα, ύστερα από φοίτηση σε ειδική σχολή δικαστών. Κατά το άρθρο 88 παρ.1 του ισχύοντος Συντάγματος, οι δικαστικοί λειτουργοί διορίζονται από τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας σύμφωνα με νόμο, ο οποίος ορίζει τα προσόντα και τη διαδικασία επιλογής τους. Δημιουργούνται μ'αυτόν τον τρόπο οι προϋποθέσεις εκείνες που παρέχουν την εγγύηση ότι αυτοί που θα ασκήσουν τα λεπτά και δύσκολα έργα του δικαστού θα κατέχουν τις απαραίτητες γνώσεις για την επιτυχημένη εκπλήρωση της αποστολής τους. Επιπλέον, η ανωτέρω διάταξη αλλά και η διάταξη του άρθρ.87 παρ.1 του Συντάγματος μας οδηγούν στο συμπέρασμα ότι ο κοινός νομοθέτης οφείλει ν'αναθέτει την επιλογή των δικαστικών λειτουργών σε όργανο που περιβάλλεται με τις εγγυήσεις της δικαστικής ανεξαρτησίας , σε όργανο δηλαδή που συγκροτείται από δικαστικούς λειτουργούς. Επίσης, ο διορισμός πρέπει να γίνεται κατ'αρχήν στον εισαγωγικό βαθμό κάθε κλάδου της δικαιοσύνης και συγκεκριμένα, βάσει νόμου⁹, στο βαθμό παρέδρου πολιτικού και διοικητικού πρωτοδικείου και εισαγγελίας, του αντεπιτρόπου της Επικρατείας των τακτικών διοικητικών δικαστηρίων, του δόκιμου εισηγητή του ΣΤΕ και του Ελεγκτικού Συνεδρίου. Αξίζει , τέλος, να γίνει αναφορά στη διάταξη του άρθρ.88 παρ.3 του Συντάγματος, η οποία επιτρέπει τη νομοθετική θέσπιση εκπαιδευτικής και δοκιμαστικής περιόδου των δικαστικών λειτουργών, διάρκειας έως τριών ετών, πριν από το διορισμό τους ως τακτικών. Κατά την περίοδο όμως αυτή, οι δικαστικοί

⁸ Όπως αντικαταστάθηκε με το άρθρο 6 παρ.2 του Ν. 1868/1989.

⁹ Άρθρα 61, 63, 64, 69, και 75 του Νόμου 1756/1988, όπως τα άρθρα αυτά , εκτός από το άρθρο 63, αντικαταστήθηκαν με τα άρθρα 9, 10, 11 και 13 του Νόμου 1868/1989.

λειτουργοί μπορούν ν'ασκούν και καθήκοντα τακτικού δικαστή¹⁰, σύμφωνα με νόμο.

2.Ισοβιότητα των δικαστικών λειτουργιών

Ο διορισμός των δικαστικών λειτουργιών με βάση τα προσόντα και ύστερα από διαγωνισμό δεν αρκεί για την αποτελεσματική κατοχύρωση της ανεξαρτησίας τους. Γι'αυτό άλλωστε το Σύνταγμα στο άρθρ.88 παρ.1 συμπληρώνει ότι οι δικαστικοί λειτουργοί είναι *ισόβιοι*.

Ισοβιότητα των δικαστών σημαίνει ότι οι δικαστές διατηρούνται στην υπηρεσία στην οποία ανήκουν ,εφόσον δεν έχουν συμπληρώσει το όριο ηλικίας που θεσπίζει το Σύνταγμα. Όλα τα μετεπαναστατικά Συντάγματα της Ελλάδος πρόβλεψαν το θεσμό της ισοβιότητας των δικαστών. Συγκεκριμένα, η αρχή της ισοβιότητας των δικαστών ανατρέχει στο Σύνταγμα του 1844. Στο σημείο αυτό πρέπει να γίνει μία επισήμανση: στη διάταξη του άρθρ.88 παρ.1 του ισχύοντος Συντάγματος κατοχυρώνεται η ισοβιότητα όλων των δικαστικών λειτουργιών. Στα προηγούμενα όμως Συντάγματα δεν κατοχυρωνόταν η ισοβιότητα όλων των δικαστικών λειτουργιών και ειδικότερα δεν κατοχυρωνόταν η ισοβιότητα των εισαγγελέων , των αντεισαγγελέων, των ειρηνοδικών και των πταισματοδικών, οι οποίοι ήταν απλώς μόνιμοι. Κατά το Σύνταγμα, λοιπόν, του 1844, οι δικαστές και τα μέλη του Ελεγκτικού Συνεδρίου ήταν πράγματι ισόβιοι στο λειτούργημά τους ενώ σταματούσαν να προσφέρουν τις υπηρεσίες τους λόγω παύσης δυνάμει δικαστικής απόφασης, γήρατος ή σοβαρών νοσημάτων , βάσει ειδικού νόμου.

Ανάλογες ρυθμίσεις περιείχε και το Σύνταγμα του 1864. Το Σύνταγμα όμως του 1911 έθεσε όριο ηλικίας για την έξοδο από την υπηρεσία των δικαστών και των εισαγγελέων, θεσπίζοντας συγχρόνως ισοβιότητα μόνο υπέρ των αεροπαγιτών, των εφετών και των πρωτοδικών. Έκτοτε, ο όρος ισοβιότητα νοείται ως εξής: αφενός ως η εγγύηση ότι οι δικαστές, μέχρι την έξοδό τους από την υπηρεσία, δεν μπορούν να παυθούν χωρίς δικαστική απόφαση είτε κατ'ακολουθία ποινικής καταδίκης είτε εξαιτίας πειθαρχικών παραπτώματων ή νόσου ή ανεπαρκείας που βεβαιώνονται όπως ο νόμος ορίζει (*λειτουργική ισοβιότητα*) και αφετέρου ως η εγγύηση ότι παραμένουν μέχρι τη συμπλήρωση του ορίου ηλικίας εξόδου από την υπηρεσία στον κλάδο της δικαιοσύνης στον οποίο υπηρετούν , οποιαδήποτε μεταβολή και αν πραγματοποιηθεί στην οργάνωσή του(*κλαδική ισοβιότητα*).Επίσης, είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι το Σύνταγμα του 1975 επεξέτεινε την ισοβιότητα και στον εισαγγελικό κλάδο, υιοθετώντας τους όρους *τακτικοί δικαστές, δικαστές και δικαστικοί λειτουργοί*. Με τους όρους *δικαστές* και *τακτικοί δικαστές* ήθελε να υποδείξει τους δικαστές της 'καθήμενης' δικαιοσύνης ενώ με τον όρο *δικαστικοί λειτουργοί* τους τακτικούς δικαστές και τους λειτουργούς του εισαγγελικού κλάδου. Το Σύνταγμα του 1975 έθεσε ,επιπλέον, ως όριο ηλικίας για την έξοδο από την υπηρεσία, τη συμπλήρωση του εξηκοστού πέμπτου για τους δικαστικούς λειτουργούς μέχρι το βαθμό του εφέτη ή του αντεισαγγελέα εφετών και τους αντίστοιχους με αυτούς βαθμούς ενώ για όσους έχουν βαθμούς ανώτερους από αυτούς ή από τους αντίστοιχους τη συμπλήρωση του εξηκοστού εβδόμου. Το όριο αυτό διατηρείται έως σήμερα και συγκεκριμένα προβλέπεται στο άρθρ.88 παρ.5 του ισχύοντος Συντάγματος.

Συνεπώς, το γεγονός ότι οι δικαστικοί λειτουργοί είναι ισόβιοι δεν σημαίνει ότι αποκλείεται η απόλυσή τους από την υπηρεσία πριν συμπληρώσουν το

¹⁰ Τα άρθρα 61,65,70 και 75 του Ν.1756/1988, όπως το πρώτο και το τελευταίο άρθρο αντικαταστάθηκαν με τα άρθρα 9 και 13 παρ.1 του Ν.1868/1989, προβλέπουν μία διετή δοκιμαστική υπηρεσία για τους παρέδρους πολιτικού και διοικητικού πρωτοδικείου και εισαγγελίας και τους δόκιμους εισηγητές του Σ.τ.Ε. και του Ελεγκτικού Συνεδρίου.

απαιτούμενο όριο ηλικίας. Αντιθέτως, μπορεί να δοθεί τέλος στη σταδιοδρομία τους πριν τη συμπλήρωση του ορίου ηλικίας εξόδου, αλλά μόνο με δικαστική απόφαση για λόγους που προβλέπονται στο άρθρ.88 παρ.4 του Συντάγματος και εφ'όσον τηρηθούν οι διατάξεις των παραγράφων 2 και 3 του άρθρ.93 του Συντάγματος περί δημοσιότητας των συνεδριάσεων των δικαστηρίων και περί αιτιολογίας των δικαστικών αποφάσεων.

3. Προαγωγή, τοποθέτηση, μετάθεση και μετάταξη των δικαστικών λειτουργών

Τρίτη¹¹ σημαντική εγγύηση της προσωπικής ανεξαρτησίας των δικαστικών λειτουργών είναι η εξασφάλιση της υπηρεσιακής τους σταδιοδρομίας. Η εγγύηση αυτή λειτουργεί ως συμπλήρωμα των δύο προηγούμενων, αφού μόνο ο διορισμός με βάση τα προσόντα και η κατοχύρωση της ισοβιότητας δεν θα επαρκούσαν για την προστασία των δικαστικών λειτουργών από ενδεχόμενες πιέσεις των ανώτερων διοικητικών οργάνων, αν αυτά τα όργανα ήταν αρμόδια για τη μεταβολή της υπηρεσιακής τους κατάστασης, λ.χ. για την προαγωγή, μετάθεση κτλ. .

Το ισχύον Σύνταγμα στο άρθρο 90 παρ.1 εδάφιο α' ορίζει ότι: <<Οι προαγωγές, τοποθετήσεις, μεταθέσεις, αποσπάσεις και μετατάξεις των δικαστικών λειτουργών ενεργούνται με προεδρικό διάταγμα που εκδίδεται ύστερα από απόφαση ανώτατου δικαστικού συμβουλίου.>>. Ως προς το σημείο αυτό πρέπει να γίνουν δύο επισημάνσεις: η πρώτη αφορά τη μετάταξη των δικαστικών λειτουργών. Συγκεκριμένα, το Σύνταγμά μας απαγορεύει τη μετάταξη των δικαστικών λειτουργών, όπως ορίζει στο αναθεωρημένο άρθρο 88 παρ.6 εδάφιο α'. Επιτρέπει όμως κατ'εξάιρεση τη μετάταξη μεταξύ παρέδρων σε πρωτοδικεία και παρέδρων σε εισαγγελίες, μετά από αίτηση των μετατασσομένων, καταλείποντας στον νόμο την ειδικότερη ρύθμιση του θέματος. Αξιοσημείωτη είναι, επίσης, η διάταξη του εδαφίου β' του ίδιου άρθρου που ορίζει ότι: << Οι δικαστές των τακτικών διοικητικών δικαστηρίων προάγονται στο βαθμό του Συμβούλου της Επικρατείας και στο ένα πέμπτο των θέσεων, όπως νόμος ορίζει.>>. Η δεύτερη επισημάνση έγκειται στο ότι η μεταβολή της υπηρεσιακής κατάστασης των δικαστικών λειτουργών πραγματοποιείται με απόφαση του ανώτατου δικαστικού συμβουλίου, η οποία προκαλείται μετά από ερώτημα του Υπουργού Δικαιοσύνης. Η σύνθεση και η συγκρότηση¹² του συμβουλίου αυτού για κάθε κλάδο δικαιοσύνης περιγράφεται αναλυτικά στις παραγράφους 1 και 2 του άρθρου 90 του Συντάγματος.

Συνεπώς, από τις διατάξεις του άρθρ. 90 παρ.1,2,3 και 4 του Συντάγματος σε συνδυασμό με τα άρθρα 12, 17 και 21 του Νόμου 184/1975 συμπεραίνουμε ότι η υπηρεσιακή σταδιοδρομία των δικαστικών λειτουργών δεν εξαρτάται από τις διαθέσεις της Κυβέρνησης και του αρμόδιου για κάθε περίπτωση Υπουργού, αφού οι σχετικές με αυτούς διοικητικές πράξεις (προαγωγής κλπ.) πρέπει να στηρίζονται σε απόφαση του αρμόδιου ανώτατου δικαστικού συμβουλίου ή της ολομέλειας του ΣτΕ, του Αρείου Πάγου και του Ελεγκτικού Συνεδρίου. Το Σύνταγμα όμως καθιερώνει εξαίρεση¹³ από την αρχή αυτή στην παράγραφο 5 του άρθρου 90. Τέλος, είναι σημαντικό να τονιστεί ότι οι αποφάσεις ή πράξεις των ανώτατων δικαστικών συμβουλίων και των ολομελειών των ανώτατων δικαστηρίων (ΣτΕ, Αρείου Πάγου και Ελεγκτικού Συνεδρίου) είναι διοικητικές πράξεις αλλά δεν προσβάλλονται στο ΣτΕ, βάσει της παρ.6 του άρθρ.90 του Συντάγματος.

¹¹ Βλ. Γεωργόπουλος Λ.Κωνσταντίνος, Επίτομο Συνταγματικό Δίκαιο,2001, Αθήνα, σελ.394-396

¹² Τη συγκρότηση, κατά περίπτωση, του ανώτατου δικαστικού συμβουλίου ορίζει ο Κώδικας Οργανισμού Δικαστηρίων και Καταστάσεως Δικαστικών Λειτουργών, ο οποίος τροποποιήθηκε από τον νόμο 2993/2002, κατ'εφαρμογή των σχετικών αναθεωρηθεισών διατάξεων του Συντάγματος.

¹³ Βλ. Διοκ.Ολ.ΑΠ 14/1998

4. Ο προσδιορισμός των αποδοχών των δικαστικών λειτουργιών σε ύψος ανάλογο του λειτουργήματος

Στο άρθρ.88 παρ.2 του Συντάγματος προβλέπεται ότι:<< Οι αποδοχές των δικαστικών λειτουργιών είναι ανάλογες με το λειτούργημά τους .Τα σχετικά με τη βαθμολογική και μισθολογική τους εξέλιξη και με την κατάστασή τους γενικά καθορίζονται με ειδικούς νόμους>>.

Το ζήτημα του τρόπου προσδιορισμού και του ύψους των αποδοχών των δικαστικών λειτουργιών έχει απασχολήσει αρκετά τη νομολογία και τη θεωρία. Σήμερα, γίνεται δεκτό από τη νομολογία , βάσει της ανωτέρω διάταξης, ότι οι αποδοχές¹⁴ πρέπει να τελούν σε αντιστοιχία με τη σπουδαιότητα αλλά και τη φύση του δικαστικού λειτουργήματος, εφόσον όμως πρόκειται για αποδοχές προσώπων που ασκούν συντεταγμένη λειτουργία. Επίσης, υποστηρίζει, ότι οι αποδοχές των δικαστικών λειτουργιών πρέπει να διακρίνονται από τις αποδοχές των υπολοίπων δημοσίων υπαλλήλων και λειτουργιών, υπό την έννοια ότι πρέπει να καθορίζονται αυτοτελώς με ειδικούς νόμους και να είναι ανώτερες από τις αποδοχές των λοιπών δημοσίων υπαλλήλων και λειτουργιών καθώς επίσης και των εργαζομένων στον ιδιωτικό τομέα. Επιπλέον, η νομολογία παραδέχεται ότι αποτελεί ανεπίτρεπτη δυσμενή διάκριση εις βάρος των δικαστικών λειτουργιών , παραβιάζοντας έτσι την παράγραφο 2 του άρθρου 88 του Συντάγματος , η χορήγηση αποδοχών σε εργαζομένους στον χώρο του Δημοσίου χωρίς ταυτόχρονη και ίση τουλάχιστον χορήγηση των αποδοχών αυτών στους δικαστικούς λειτουργούς. Επιπροσθέτως, κατά την άποψη της νομολογίας, απαγορεύεται η μισθολογική εξομοίωση των λειτουργιών του δημοσίου τομέα προς τους δικαστές και δεν επιτρέπεται η παραπομπή μισθολογικής διάταξης για τρίτους στις αποδοχές των ανώτατων δικαστικών λειτουργιών.

Με την αναθεώρηση του άρθρ.88 παρ.2¹⁵ του Συντάγματος ορίσθηκε ότι:<< Κατά παρέκκλιση από τα άρθρα 94,95 και 98, διαφορές σχετικά με τις κάθε είδους αποδοχές και τις συντάξεις των δικαστικών λειτουργιών και εφόσον η επίλυση των σχετικών νομικών ζητημάτων μπορεί να επηρεάσει τη μισθολογική, συνταξιοδοτική ή φορολογική κατάσταση ευρύτερου κύκλου προσώπων , εκδικάζονται από το ειδικό δικαστήριο του άρθρου 99. Το δικαστήριο στις περιπτώσεις αυτές συγκροτείται με τη συμμετοχή ενός επιπλέον τακτικού καθηγητή και ενός επιπλέον δικηγόρου, όπως νόμος ορίζει. Νόμος ορίζει τα σχετικά με τη συνέχιση τυχόν εκκρεμών δικών.>> Συνεπώς, αρμόδιο για την επίλυση διαφορών σχετικών με τις αποδοχές και τις συντάξεις των δικαστικών λειτουργιών είναι το Ειδικό Δικαστήριο. Επομένως, όταν το τακτικό διοικητικό δικαστήριο ή το Ελεγκτικό Συνέδριο κρίνει, ότι στη διαφορά ,που έχει υπαχθεί απευθείας σ' αυτό, ανακύπτουν νομικά ζητήματα, η επίλυση των οποίων μπορεί να επηρεάσει τη μισθολογική, συνταξιοδοτική ή φορολογική κατάσταση ευρύτερου κύκλου προσώπων , παραπέμπει τη διαφορά αυτή στο Ειδικό Δικαστήριο.

5. Τα ασυμβίβαστα με το δικαστικό λειτούργημα έργα

¹⁴ Βλ. Μαυριάς Γ.Κώστας, Συνταγματικό Δίκαιο ,2005,Αθήνα, σελ.757-758.

¹⁵ Ο Νόμος 3038/2003 προέβλεψε, εξειδικεύοντας τη συνταγματική αυτή ρύθμιση , ότι τα εκ δικηγόρων μέλη του Ειδικού Δικαστηρίου κληρώνονται μεταξύ των μελών του Ανώτατου Πειθαρχικού Συμβουλίου των Δικηγόρων και ότι κληρώνεται διπλάσιος αριθμός αναπληρωματικών μελών των μελών που συμμετέχουν στο Ειδικό Δικαστήριο για την επίλυση των διαφορών του άρθρ.88 παρ.2 του Συντάγματος.

Για την πληρέστερη διασφάλιση της ανεξαρτησίας των δικαστικών λειτουργιών και της ανεμπόδιστης άσκησης του λειτουργήματός τους, το Σύνταγμα θεσπίζει μερικότερες εγγυήσεις που αφορούν το ασυμβίβαστο των δικαστικών λειτουργιών. Συγκεκριμένα, απαγορεύει στους δικαστικούς λειτουργούς την παροχή άλλης μισθωτής υπηρεσίας ή την άσκηση οποιουδήποτε επαγγέλματος, όπως ορίζει στο άρθρ.89 παρ.1. Επιτρέπει όμως κατ'εξαίρεση την εκλογή τους ως μέλη της Ακαδημίας Αθηνών ή του διδακτικού προσωπικού ανώτατων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων και τη συμμετοχή τους σε ειδικά διοικητικά δικαστήρια, σε συμβούλια ή επιτροπές που ασκούν αρμοδιότητες πειθαρχικού, ελεγκτικού ή δικαιοδοτικού χαρακτήρα και σε νομοπαρασκευαστικές επιτροπές, υπό την προϋπόθεση όμως ότι η συμμετοχή τους αυτή προβλέπεται ειδικά από το νόμο (άρθρ.89 παρ. 2 Σ). Δεν μπορούν όμως να συμμετέχουν σε διοικητικά συμβούλια επιχειρήσεων και εμπορικών εταιρειών. Επίσης, κατά την παρ.3 του ίδιου άρθρου, απαγορεύεται να ανατίθενται στους δικαστικούς λειτουργούς διοικητικά καθήκοντα¹⁶, εκτός αν πρόκειται για καθήκοντα εκπροσώπησης της χώρας σε διεθνείς οργανισμούς. Επιπλέον, δεν επιτρέπεται να συμμετέχουν οι δικαστικοί λειτουργοί στην Κυβέρνηση(παρ.4 του ίδιου άρθρου). Εξαίρεση αποτελεί η περίπτωση του άρθρ.37 παρ.3 του Συντάγματος η οποία επιβάλλει την ανάθεση της πρωθυπουργίας για διενέργεια εκλογών σε έναν από τους Προέδρους των τριών ανώτατων δικαστηρίων, αφού έχει επιβεβαιωθεί προηγουμένως η αδυναμία σχηματισμού Κυβέρνησης.

6. Άσκηση πειθαρχικής εξουσίας εναντίον των δικαστικών λειτουργιών - Παύση των δικαστικών λειτουργιών

Το άρθρο 88 παρ.4 του Συντάγματος ορίζει τον τρόπο και τους λόγους παύσης των δικαστικών λειτουργιών. Ειδικότερα, ο δικαστικός λειτουργός μπορεί να παυθεί μόνο με δικαστική απόφαση εξαιτίας α)ποινικής καταδίκης, β)καταδίκης για βαρύ πειθαρχικό παράπτωμα, γ)ασθένειας, δ)αναπηρίας ή ε)υπηρεσιακής ανεπάρκειας, που βεβαιώνονται όπως ορίζει ο νόμος, υπό τις εγγυήσεις των παρ.2 και 3 του άρθρ. 93 του Συντάγματος. Εκτός αν το δικαστήριο κρίνει με απόφασή του, η οποία πρέπει να είναι ειδικά και εμπειριστατωμένα αιτιολογημένη και απαγγελλόμενη σε δημόσια συνεδρίαση, ότι η δημοσιότητα πρόκειται να είναι επιβλαβής στα χρηστά ήθη ή ότι συντρέχουν ειδικοί λόγοι προστασίας της ιδιωτικής ή οικογενειακής ζωής των διαδίκων.

Επιπλέον, είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι ο νόμος 1756/1988 παραθέτει αναλυτικά στο άρθρο 60 παρ. 1 και 2 και στο άρθρο 93 παρ.1 περίπτωση δ' τους λόγους οριστικής παύσης του δικαστικού λειτουργού. Επίσης, ορίζει ποια δικαστήρια είναι αρμόδια για την επιβολή της ποινής της οριστικής παύσης. Εκτός όμως από την ποινή της οριστικής παύσης, υπάρχουν και άλλες πειθαρχικές ποινές που μπορούν να επιβληθούν σε δικαστικό λειτουργό όπως π.χ. η έγγραφη επίπληξη, το πρόστιμο από καθαρές αποδοχές δύο ημερών έως τις συνολικές καθαρές αποδοχές τριών μηνών και η προσωρινή παύση.

Η άσκηση πειθαρχικής εξουσίας εναντίον δικαστικών λειτουργιών προβλέπεται από το Σύνταγμα μας στο άρθρο 91. Σύμφωνα με τη διάταξη της παραγράφου 1 του άρθρου αυτού, αρμόδιο όργανο για την άσκηση πειθαρχικής εξουσίας στους ανώτατους δικαστικούς λειτουργούς είναι το Ανώτατο Πειθαρχικό Συμβούλιο ενώ για τους λοιπούς δικαστικούς λειτουργούς, κατά την παρ.3 του ίδιου άρθρου, αρμόδια είναι τα συμβούλια συγκροτούμενα από τακτικούς δικαστές. Στο νόμο 1756/1988 του Κώδικα Οργανισμού Δικαστηρίων και Κατάστασης Δικαστικών

¹⁶ Βλ. Διοικ. Ολ.ΑΠ 18/1998

Λειτουργιών μπορεί να γίνει παραπομπή για ζητήματα που αφορούν την πειθαρχική δικαιοδοσία, τη λειτουργία των πειθαρχικών συμβουλίων κλπ.

Ο θεσμός, λοιπόν, της πειθαρχικής ευθύνης των δικαστικών λειτουργιών, ο οποίος συνδέεται άρρηκτα με τη δικαστική ιδιότητα και τη θεσμική θέση των δικαστών στο πολίτευμα, είναι σημαντικός, γιατί χωρίς αυτόν και χωρίς τον πειθαρχικό έλεγχο των δικαστικών λειτουργιών, η προσωπική και λειτουργική τους ανεξαρτησία θα ήταν επικίνδυνη για τα δικαιώματα των δικαζομένων και για τις ατομικές ελευθερίες. Άλλωστε το γεγονός, ότι το Σύνταγμα προβλέπει δικαστικά όργανα για την εκδίκαση των πειθαρχικών παραπτώματων των δικαστών, μας οδηγεί στο συμπέρασμα ότι η πειθαρχική τους ευθύνη είναι σαν αντίβαρο της ειδικής και προνομιακής θεσμικής εγγύησης που τους παρέχεται.

γ. Ελεγκτικές θεσμικές εγγυήσεις διαφάνειας

Εκτός από τις ανωτέρω εγγυήσεις, η ελληνική έννομη τάξη έχει θεσπίσει εγγυήσεις και *υπέρ των ατόμων που υπόκεινται στην εξουσία των δικαστηρίων*, υπέρ εκείνων δηλαδή που προσφεύγουν στην προστασία των δικαστικών οργάνων. Οι εγγυήσεις αυτές συνίστανται σε μηχανισμούς ελέγχου οι οποίοι συμβάλλουν στην υλοποίηση της επιταγής της ανεξαρτησίας της δικαιοσύνης και είναι οι εξής:

- 1)ο έλεγχος των δικαστικών αποφάσεων με ένδικα μέσα
- 2)η ποινική και αστική ευθύνη των δικαστών
- 3)η πειθαρχική ευθύνη των δικαστών, είτε ύστερα από καταγγελίες είτε στο πλαίσιο της επιθεώρησης κατά το άρθρ.87 παρ.3 Σ
- 4)η εξαίρεση των δικαστών λόγω απλής υπόνοιαις προσωποληψίας.
- 5)η απαγόρευση της σύστασης εκτάκτων δικαστηρίων ή δικαστικών επιτροπών(άρθρ.8 εδ.β' Σ)
- 6)η συμμετοχή του λαϊκού στοιχείου στην συγκρότηση ορισμένων δικαστηρίων (Μικτά Ορκωτά Δικαστήρια, άρθρ.97 παρ. 1 Σ)¹⁷
- 7)το δικαίωμα παροχής έννομης δικαστικής προστασίας(άρθρ.20 παρ. 1 Σ)
- 8)η υποχρέωση εκ μέρους των δικαστηρίων της μη εφαρμογής νόμου του οποίου το περιεχόμενο είναι αντίθετο στο Σύνταγμα (άρθρ.93 παρ.4 Σ)

Εγγυήσεις, επίσης, για τα άτομα που υπόκεινται στην εξουσία των δικαστηρίων αποτελούν και οι βασικές αρχές που διέπουν την απονομή της δικαιοσύνης, οι οποίες θα πρέπει να τηρούνται προκειμένου να διασφαλιστεί πλήρως η ανεξαρτησία της δικαιοσύνης. Από τις αρχές αυτές μία μόνο συνάγεται ερμηνευτικά, η αρχή της αμεροληψίας των δικαστών ενώ οι υπόλοιπες κατοχυρώνονται ρητά στο κείμενο του Συντάγματος. Ειδικότερα:

1)Η αρχή της αιτιολόγησης των αποφάσεων των δικαστηρίων

Η αρχή αυτή αποτελεί εγγύηση θεσμού η οποία έχει ως στόχο τον έλεγχο από τους διαδίκους και από την κοινή γνώμη του τρόπου εφαρμογής των κανόνων δικαίου από τα δικαστήρια σε κάθε δικαζόμενη υπόθεση. Δίδεται δηλαδή μέσω της αιτιολόγησης των δικαστικών αποφάσεων ευχέρεια στην κοινή γνώμη όχι μόνο να αξιολογεί την εφαρμογή των κανόνων δικαίου από τους δικαστές αλλά και να αποκλείει συγχρόνως αυθαίρετες κρίσεις από μέρους τους.

Ιστορικά, η αρχή αυτή περιλαμβάνεται για πρώτη φορά στο Σύνταγμα του 1844 και έκτοτε σε όλα τα Συντάγματα της χώρας μας με κάποια διαφοροποίηση όσον αφορά τη χρήση των όρων *αιτιολογημένη και ειδικά αιτιολογημένη*. Το ισχύον

¹⁷ Βλ. Διοικ.Ολ.ΑΠ 20/1998

Σύνταγμα προβλέπει την αρχή αυτή στο άρθρο 93 παρ.3 , το οποίο ορίζει ότι η δικαστική απόφαση πρέπει να είναι ειδικά και εμπειριστατωμένα αιτιολογημένη.

2) Η αρχή της απαγγελίας των αποφάσεων σε δημόσια συνεδρίαση

Στο άρθρο 93 παρ. 3 του Συντάγματος προβλέπεται, παράλληλα με την αρχή της αιτιολόγησης των δικαστικών αποφάσεων, η αρχή της απαγγελίας των αποφάσεων αυτών σε δημόσια συνεδρίαση. Η αρχή αυτή αποτελεί επίσης εγγύηση θεσμού και στοχεύει στην ενημέρωση της κοινής γνώμης και των διαδικίων για το προϊόν του δικανικού συλλογισμού. Το Σύνταγμα ορίζει, ότι σε περίπτωση μη τήρησης των δύο ανωτέρω αρχών , επιβάλλονται κυρώσεις.

Η αρχή αυτή καθιερώνεται για πρώτη φορά με το Σύνταγμα του 1827 . Έκτοτε, την επανέλαβαν όλα τα Συντάγματα δίχως εξαίρεση.

3) Η αρχή της υποχρεωτικής δημοσίευσης της γνώμης της μειοψηφίας

Στο άρθρο 93 παρ. 3 εδάφιο γ' του Συντάγματος ορίζεται ότι η γνώμη της μειοψηφίας δημοσιεύεται υποχρεωτικά και ότι νόμος ορίζει τα σχετικά με την καταχώρισή της στα πρακτικά καθώς και τους όρους και τις προϋποθέσεις της δημοσιότητάς της. Η αρχή αυτή αποτελεί καινοτομία για την ελληνική συνταγματική τάξη. Με την καθιέρωση της, ο συντακτικός νομοθέτης ήθελε να καταδείξει το λειτουργικά ανεξάρτητο της δικανικής κρίσης και να τονίσει ότι , αν στη δημοκρατία η εφαρμογή του νόμου υπακούει στον κανόνα της πλειοψηφίας, ελέγχεται καλύτερα η ορθότητα της εφαρμογής του ,όταν γίνεται γνωστή η γνώμη που εκφράζει διαφωνία.

4) Η αρχή της δημοσιότητας των συνεδριάσεων των δικαστηρίων

Το άρθρο 93 παρ.2 του Συντάγματος προβλέπει την αρχή αυτή και την εξαίρεση της, όταν δηλαδή συντρέχουν ειδικοί λόγοι προστασίας της ιδιωτικής ή οικογενειακής ζωής των διαδικίων και όταν η δημοσιότητα είναι επιβλαβής στα χρηστά ήθη. Σ'αυτή την περίπτωση η εκδίκαση της υπόθεσης συνεχίζεται χωρίς ακροατήριο, <<κεκλεισμένων των θυρών>>.

Η αρχή αυτή απορρέει από την αρχή της λαϊκής κυριαρχίας, σύμφωνα με την οποία η κοινή γνώμη έχει το δικαίωμα να ενημερώνεται για όσα διαδραματίζονται κατά τη διάρκεια της δίκης. Συνίσταται αφενός στη δυνατότητα παρακολούθησης των συνεδριάσεων των δικαστηρίων από το κοινό, αφετέρου στη δυνατότητα δημοσίευσης στον τύπο των συζητήσεων που γίνονται στη διεξαγωγή της δίκης. Η καθιέρωση της δημοσιότητας ,συνεπώς ,αποτελεί σοβαρή εγγύηση υπέρ των ατόμων, επειδή η δυνατότητα ελέγχου από την κοινή γνώμη , που αποτελεί τη συνέπειά της, επηρεάζει το δικαστή και τον αποτρέπει από ενδεχόμενες αυθαίρετες κρίσεις. Η αρχή της δημοσιότητας εφαρμόζεται σε όλες τις δίκες και σε όλα τα δικαστήρια. Είναι όμως δυνατόν να μην εφαρμόζεται στα ειδικά δικαστήρια για ανήλικους και εφ'όσον το προβλέπει ο νόμος, σύμφωνα με τη ρητή επιφύλαξη που περιέχει το άρθρο 96 παρ.3 του Συντάγματος.

Για πρώτη φορά η αρχή αυτή απαντάται στα επαναστατικά Συντάγματα του Άστρους (1823) και της Τροιζήνος (1827). Το τελευταίο έθετε ως εξαίρεση του κανόνα την αντίθεση της δημοσιότητας προς τη σεμνότητα. Έκτοτε, την επανέλαβαν όλα τα Συντάγματα της χώρας μας , αντικαθιστώντας όμως τον όρο σεμνότητα με τον όρο χρηστά ήθη και προσθέτοντας συγχρόνως δεύτερο λόγο εξαίρεσης από την αρχή της δημοσιότητας .Ως δεύτερος λόγος αρχικά καθιερώθηκε η κοινή ευταξία, στη συνέχεια, κατά το Σύνταγμα του 1927, η δημόσια τάξη και τέλος, κατά το Σύνταγμα του 1975 έως σήμερα η ύπαρξη ειδικών λόγων προς προστασία του ιδιωτικού ή οικογενειακού βίου των διαδικίων,

Τέλος, πρέπει να τονιστεί ότι η αρχή της δημοσιότητας των συνεδριάσεων των δικαστηρίων αποτελεί εγγύηση θεσμού και ατομικό δικονομικό¹⁸ δικαίωμα, υπό την έννοια ότι δεν μπορεί να αποκλεισθεί σε κανέναν η είσοδος στην αίθουσα του δικαστηρίου και η παραμονή του προς παρακολούθηση των συνεδριάσεών του, υπό τις εξαιρέσεις βέβαια που θέτει ο νόμος και αφορούν την προστασία των ανηλίκων και τη διασφάλιση της ευταξίας των συνεδριάσεων.

5) Η αρχή της αμεροληψίας

Οι δικαστές υποχρεούνται να είναι αμερόληπτοι κατά τον σχηματισμό και την εκφορά της δικανικής κρίσης. Η αρχή της αμεροληψίας των δικαστών δεν κατοχυρώνεται ρητά στο Σύνταγμα αλλά εκλαμβάνεται ορθά ως απόρροια της αρχής της ανεξαρτησίας της δικαιοσύνης. Πράγματι, η δικαστική αμεροληψία δεν διασφαλίζεται χωρίς δικαστική ανεξαρτησία. Ενώ είναι νοητή και, κάποτε, υπαρκτή, μεροληπτική δικαιοσύνη ακόμη και υπό καθεστώς ανεξαρτησίας της δικαστικής εξουσίας. Η δικαστική αμεροληψία ανάγεται στο ενδιάθετο φρόνημα του δικαστή και διαγιγνώσκεται στην εφαρμογή του κανόνα δικαίου. Ευχερέστερη είναι η διάγνυσή της, όταν ο κανόνας δικαίου παρέχει ασφαλή ερμηνευτικό οδηγό και δυσχερέστερη, όταν ο κανόνας δικαίου είναι ασαφής ή δυσερμήνευτος. Προκειμένου να αποφεύγονται υπόνοιες περί μεροληψίας του δικαστή και, εν γένει, του δικαστικού λειτουργού, η έννομη τάξη θεσπίζει περιπτώσεις κατά τις οποίες επιβάλλεται η εξαίρεση του (ύπαρξη προσωπικού συμφέροντος από την έκβαση της δίκης, ιδιαίτερη φιλία ή έχθρα ή συγγενικός δεσμός με κάποιον από τους διαδίκους). Εξ' άλλου, ο δικαστής υποχρεούται, στο πλαίσιο της αρχής της αμεροληψίας, να απέχει της εξώδικης έκφρασης γνώμης, όταν αυτή μπορεί να συναρτηθεί με συγκεκριμένη υπόθεση, όπως οφείλει το δικαστήριο να μην έχει εκφρασθεί ως γνωμοδοτικό όργανο για τη νομιμότητα του κανόνα δικαίου που θα εφαρμόσει, υπό την αυτή σύνθεση, ως δικαιοδοτικό όργανο, σε συγκεκριμένη υπόθεση (δομική αμεροληψία).

5. Οι αδυναμίες του συστήματος των θεσμικών εγγυήσεων

Δυστυχώς όμως το σύστημα των θεσμικών εγγυήσεων έχει σοβαρές αδυναμίες και θα ήταν ανεπίτρεπτη η μη αναφορά μας στο θέμα αυτό.

Η σημαντικότερη αδυναμία είναι ότι υποθάλλει τις ανθρώπινες αδυναμίες¹⁹, που δεν μπορεί παρά να έχουν και οι δικαστές και κυρίως τη φιλοδοξία για διάκριση και ανέλιξη σε δεσπόμενες θέσεις. Οι φιλοδοξίες αυτές ενθαρρύνονται με το σύστημα των προαγωγών και των ιεραρχικών εντάξεων. Ο δικαστής πρέπει να είναι ένα μόνο: ο δικαστής χωρίς διαβαθμίσεις. Από τη στιγμή όμως που διαβαθμίζεται σε ιεραρχικά επίπεδα, "υπαλληλοποιείται" και οδηγείται στο παιχνίδι των διακρίσεων, παιχνίδι που παίζεται στο επίπεδο του φαίνεσθαι και όχι του είναι. Συνεπώς, ο δικαστής αναγκάζεται να γίνει επαγγελματίας της καριέρας και να αναζητά διασυνδέσεις. Ο δικαστής όμως δεν πρέπει να έχει άλλη φιλοδοξία πέρα από του να γίνεται με τον καιρό καλύτερος δικαστής.

Άλλη αδυναμία του συστήματος είναι η προοπτική επιλογής του προέδρου ενός από τα τρία ανώτατα δικαστήρια ως υπηρεσιακού πρωθυπουργού εκλογικής κυβέρνησης (άρθρ. 37 παρ. 3 Σ), ενθαρρύνοντας μ' αυτό τον τρόπο τις προσωπικές φιλοδοξίες των ανώτατων δικαστικών λειτουργών. Τέλος, ως αδυναμία θεωρείται και το γεγονός ότι το Σύνταγμα δεν απαγορεύει την ανάμειξη των δικαστών σε διαιτησίες (άρθρο 89 παρ. 3), λαμβάνοντας υπ' όψη ότι στο παρελθόν πολλοί

¹⁸ Βλ. Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας άρθρο 113 παρ. 2

¹⁹ Βλ. Σταυρόπουλος Γιώργος, Το δικαίωμα σε δίκαιη δίκη, 1998, Αθήνα-Κομοτηνή, σελ. 17-19.

δικαστές διακατέχονταν από δίψα για συμμετοχή στις διαιτησίες εξαιτίας των υψηλών αμοιβών, κάτι που δεν συνάδει με την εικόνα ήθους και κύρους ενός δικαστικού λειτουργού.

Εκτός όμως από τα κενά αυτά του θεσμικού πλαισίου της δικαστικής ανεξαρτησίας, υπάρχουν και αφανείς επηρεασμοί με αποτέλεσμα ο δικαστής να απομακρύνεται από τη θέση της μεσότητας την οποία οφείλει να τηρεί κατά την απονομή της δικαιοσύνης. Πιο συγκεκριμένα, πολλοί δικαστές έχουν την τάση να συντάσσονται με τις επιλογές των οργάνων των άλλων δύο λειτουργιών της κρατικής εξουσίας ακόμα και όταν οι επιλογές αυτές συνίστανται σε παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και ενώ έχουν συνειδητοποιήσει ότι το ελληνικό κράτος πολλές φορές ασεβεί εις βάρος των θεμελιωδών δικαιωμάτων των ανθρώπων που ζουν μέσα σ' αυτό. Δεν είναι τυχαίο άλλωστε το γεγονός ότι τα τελευταία χρόνια τα ανώτατα ελληνικά δικαστήρια δέχονται ηχηρά ραπίσματα από το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων. Επίσης, οι προσωπικές πολιτικές επιλογές των δικαστών είναι επικίνδυνες όταν εντάσσονται στο πλαίσιο της αθέμιτης διαπλοκής αφανών πολιτικών και προσωπικών συμφερόντων. Σήμερα δεν υπάρχουν πια δικαστές που να διατελούν υπό το δέος πολιτικών αντιποίνων, σε αντίθεση με το παρελθόν. Δεν υπάρχει πλέον ο φόβος του Καμβύση για το δικαστή. Ασκείται όμως πάνω του μεγάλη ψυχολογική πίεση από έντυπα και ηλεκτρονικά μέσα μαζικού επηρεασμού

6. ΔΙΚΑΣΤΙΚΗ ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Εκ πρώτης όψεως η έννοια της δικαστικής ανεξαρτησίας και η έννοια της εκπαίδευσης δεν φαίνονται συναφείς. Η μεταξύ τους όμως σχέση αναδεικνύεται μέσα από την προσέγγιση ενός καίριου ζητήματος: το αν δηλαδή η εκπαίδευση επιδρά στο φρόνημα και κατ'επέκταση στη διαμόρφωση πνεύματος ανεξαρτησίας των δικαστικών λειτουργών και αν η επίδραση αυτή είναι θετική ή αρνητική.

Αναμφίβολα, ο άμεσος σκοπός της εκπαιδευτικής διαδικασίας για δικαστές, είτε με τη μορφή της εισαγωγικής εκπαίδευσης είτε με τη μορφή της επιμόρφωσης, δεν είναι η κατοχύρωση της προσωπικής και λειτουργικής τους ανεξαρτησίας αλλά η βελτίωση του συστήματος απονομής δικαιοσύνης, ώστε να παρέχεται ορθότερη, ταχύτερη και αποτελεσματικότερη δικαστική προστασία στους πολίτες. Όμως, μπορεί να λεχθεί πως η εκπαίδευση συμβάλλει και στη δημιουργία ελεύθερου φρονήματος στο δικαστή και κατ'επέκταση στην υλοποίηση της αρχής της δικαστικής ανεξαρτησίας. Αυτό συμβαίνει γιατί πρώτον, η εκπαίδευση, ως διαδικασία και λειτουργία, ενισχύει από τη φύση της την ανάπτυξη της σκέψης, συνεπώς και του προβληματισμού που οδηγεί στη συνειδητοποίηση του ρόλου του δικαστή και της συμμετοχής που πρέπει να έχει στην προστασία των θεμελιωδών αξιών του πολιτεύματος, της κοινωνίας αλλά και των δικαιωμάτων κάθε πολίτη. Εξάλλου ο συνειδητοποιημένος δικαστής είναι απρόθυμος να υποταχθεί σε σκοπιμότητες που δεν εξυπηρετούν την απονομή του δικαίου.

Κατά δεύτερον, η εκπαίδευση οδηγεί στη δημιουργία δικαστών με αρτιότερη κατάρτιση. Πιο συγκεκριμένα, ο καταρτισμένος δικαστής έχει αυτοπεποίθηση, είναι σίγουρος για τον εαυτό του και μπορεί να στηρίξει τη γνώμη του. Επίσης, δεν πιέζεται, δεν παρασύρεται και αντιστέκεται σε οποιαδήποτε απειλή ή παρότρυνση. Αντιθέτως, ο ανασφαλής δικαστής δεν μπορεί να σχηματίσει σταθερή άποψη για την υπόθεση που χειρίζεται. Δέχεται, επομένως, πιέσεις και είναι έτοιμος να υποχωρήσει σε συμβουλές ή απαιτήσεις που προέρχονται από πολλές πλευρές όπως π.χ. από τους διαδίκους, από το δικαστικό σώμα κτλ. Δηλαδή ο ανασφαλής

δικαστής αυτοπεριορίζεται από αμηχανία και είναι γνωστό ότι άνθρωπος που αυτοπεριορίζεται είναι άνθρωπος δίχως ελεύθερο φρόνημα.

Συνεπώς, η επαγγελματική εκπαίδευση των δικαστικών λειτουργών συμβάλλει αφέαυτης στη διαμόρφωση πνεύματος ανεξαρτησίας. Φυσικά, το μέγεθος της συμβολής αυτής εξαρτάται από το περιεχόμενο της εκπαίδευσης.

7. ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΣΥΝΑΦΗ ΜΕ ΤΗΝ ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑ ΤΗΣ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ

Η ανεξαρτησία των εισαγγελέων και η σχέση τους με τον Εισαγγελέα του Αρείου Πάγου

Οι εισαγγελείς είναι κατά το Σύνταγμα "δικαστικοί λειτουργοί" (όχι όμως και "δικαστές"). Σύμφωνα με το άρθρο 87 παρ. 3 του Συντάγματος ("Δικαστικοί λειτουργοί και υπάλληλοι"), ενώ η επιθεώρηση των τακτικών δικαστών ενεργείται από δικαστές ανώτερου βαθμού καθώς και από τον Εισαγγελέα και τους Αντεισαγγελείς του Αρείου Πάγου, η επιθεώρηση των εισαγγελέων διενεργείται από αρεοπαγίτες και εισαγγελείς ανώτερου βαθμού, σύμφωνα με τους ορισμούς του νόμου. Η διεύθυνση και η εποπτεία των κατά τόπους εισαγγελιών αποτελεί θέμα που ρυθμίζεται από τον Κώδικα Οργανισμού Δικαστηρίου και Δικαστικών Λειτουργιών Ν.1756/1988. Ειδικότερα:

Στο άρθρο 16 ο νόμος αυτός αναφέρει:

“1. Την εισαγγελία διευθύνει ο εισαγγελέας, ο οποίος φροντίζει για την εύρυθμη λειτουργία της και έχει αναλογικά και κατά περίπτωση τις αρμοδιότητες που αναφέρονται στην παράγραφο 7 του άρθρου 15. Αν στην ίδια εισαγγελία υπηρετούν περισσότεροι εισαγγελείς τη διεύθυνση ασκεί ο αρχαιότερος.

2. Οι Εισαγγελίες Εφετών Αθηνών και Θεσσαλονίκης διευθύνονται από Αντεισαγγελέα του Αρείου Πάγου ή Εισαγγελέα Εφετών και οι Εισαγγελίες Πρωτοδικών Αθηνών, Θεσσαλονίκης και Πειραιά από Εισαγγελέα ή Αντεισαγγελέα Εφετών, οι οποίοι ορίζονται με απόφαση του Ανωτάτου Δικαστικού Συμβουλίου του Αρείου Πάγου, το οποίο συνεδριάζει προς τούτο με δεκαπενταμελή σύνθεση έως το τέλος Σεπτεμβρίου.

3. Η θητεία των ανωτέρω είναι τριετής και αρχίζει την 1η Οκτωβρίου του έτους ορισμού τους και λήγει την 30ή Σεπτεμβρίου του τρίτου μετά τον ορισμό τους έτους. Έως τη λήξη της θητείας τους δεν επιτρέπεται να μετατεθούν, εκτός αν υποβάλουν σχετική αίτηση ή εάν υπέπεσαν σε βαρύ παράπτωμα, για το οποίο έχει ασκηθεί πειθαρχική δίωξη. Σε περίπτωση προαγωγής τους παραμένουν στη θέση τους και ασκούν τα καθήκοντά τους έως τη λήξη της θητείας τους. Αν οι ανωτέρω αδυνατούν να ασκήσουν τα καθήκοντά τους από πρόσκαιρο κώλυμα, αναπληρώνονται από τον αρχαιότερο Εισαγγελέα της οικείας Εισαγγελίας, για τον οποίο δεν συντρέχουν τα κωλύματα της παραγράφου 6 του άρθρου 15. Σε περίπτωση θανάτου, παραίτησης ή εξόδου από την υπηρεσία, κατά οποιονδήποτε τρόπο, ορίζεται αμέσως ο αντικαταστάτης του από το Ανώτατο Δικαστικό Συμβούλιο, κατά τα ανωτέρω. Η θητεία αυτού διαρκεί μέχρι το χρόνο λήξεως της θητείας του θανόντος ή παραιτηθέντος ή εξελθόντος από την υπηρεσία. Η παράγραφος 6 του άρθρου 15 εφαρμόζεται αναλόγως.

Οι Εισαγγελείς, που διευθύνουν τις ανωτέρω Εισαγγελίες κατά τη δημοσίευση του παρόντος νόμου, εξακολουθούν να τις διευθύνουν μέχρι τη λήξη της θητείας τους (30.9.2008).

4. Στις λοιπές εισαγγελίες, στις οποίες υπηρετούν τρεις τουλάχιστον εισαγγελείς, δεν μπορεί να ασκεί τη διεύθυνση εισαγγελίας εισαγγελέας για τον οποίο συντρέχει κώλυμα της παρ. 6 του άρθρου 15."

Στο άρθρο 19 ("Εποπτεία") ο νόμος αναφέρει:

"1. Ασκούν εποπτεία:

α. Ο Υπουργός Δικαιοσύνης στην διοίκηση της δικαιοσύνης.

β. Ο Πρόεδρος του Συμβουλίου της Επικρατείας στα διοικητικά δικαστήρια όλης της Χώρας, τη Γενική Επιτροπεία της Επικρατείας των τακτικών διοικητικών δικαστηρίων και τις γραμματείες τους και ο Πρόεδρος του Αρείου Πάγου στα πολιτικά και ποινικά δικαστήρια όλης της Χώρας και τις γραμματείες τους.

γ. Ο εισαγγελέας του Αρείου Πάγου στις εισαγγελίες όλης της Χώρας και στις γραμματείες τους.

δ. Ο γενικός επίτροπος της επικρατείας των τακτικών διοικητικών δικαστηρίων στα δικαστήρια αυτά και στις γραμματείες τους".

ε. Ο πρόεδρος του συμβουλίου ή ο δικαστής που διευθύνει το εφετείο στα δικαστήρια της περιφέρειας του εφετείου και τις γραμματείες τους.

ζ. Ο εισαγγελέας που διευθύνει την εισαγγελία εφετών στις εισαγγελίες και τις γραμματείες της περιφέρειάς της.

η. Ο πρόεδρος του συμβουλίου ή ο δικαστής που διευθύνει το πρωτοδικείο στα δικαστήρια της περιφέρειας του πρωτοδικείου και τις γραμματείες του.

θ. Ο εισαγγελέας που διευθύνει την εισαγγελία πρωτοδικών στους ανακριτικούς υπαλλήλους, δημόσιους κατηγορούς, συμβολαιογράφους, φύλακες μεταγραφών, υποθηκών, κτηματολογίων, νηολογίων και υποθηκολογίων πλοίων και αεροσκαφών, ληξιάρχους, υπαλλήλους και επιμελητές της εισαγγελίας πρωτοδικών και τους άμισθους δικαστικούς επιμελητές.

2. Η εποπτεία συνίσταται στην επίβλεψη και στην έκδοση γενικών οδηγιών για την εύρυθμη λειτουργία των υπηρεσιών των δικαστηρίων και των εισαγγελιών.

3. Οποιαδήποτε οδηγία, σύσταση ή υπόδειξη σε δικαστικό λειτουργό για ουσιαστικό ή δικονομικό θέμα σε συγκεκριμένη υπόθεση ή κατηγορία υποθέσεων είναι ανεπίτρεπτη και συνιστά πειθαρχικό αδίκημα.

4. Στην εποπτεία του Υπουργείου Δικαιοσύνης ανήκει και η έκδοση γενικών ενημερωτικών οδηγιών προς τις εισαγγελίες σε σχέση με την εφαρμογή των νομικών μέσων που θεσπίζονται στο πλαίσιο του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης και αφορούν τη δικαστική συνεργασία των Κρατών - Μελών στους τομείς της πρόληψης και καταπολέμησης του οργανωμένου εγκλήματος, της εμπορίας και διακίνησης ναρκωτικών της διεθνούς τρομοκρατίας, της σύστασης συμμοριών και εγκληματικών οργανώσεων για τη διάπραξη ανθρωποκτονιών, εμπορίας ανθρώπων και των εγκλημάτων κατά παιδιών, της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες, των εγκλημάτων με χρήση μέσων υψηλής τεχνολογίας και του διεθνούς οικονομικού εγκλήματος."

Για την νομική φύση της Εισαγγελίας και τη σχέση της με τον Εισαγγελέα του Αρείου Πάγου, προβλέπει το άρθρο 24 του νόμου:

"1. Η εισαγγελία είναι δικαστική αρχή ανεξάρτητη από τα δικαστήρια και την εκτελεστική εξουσία.

2. Δρα ενιαία και αδιάκριτα και έχει ως αποστολή την τήρηση της νομιμότητας, την προστασία του πολίτη και τη διαφύλαξη των κανόνων της δημόσιας τάξης.

3. Η τοπική αρμοδιότητα της εισαγγελίας συμπίπτει του δικαστηρίου στο οποίο λειτουργεί.
4. Τους εισαγγελικούς λειτουργούς συνδέει σχέση ιεραρχικής εξάρτησης. Προϊστάμενος όλων είναι ο εισαγγελέας του Αρείου Πάγου. Οι εισαγγελικοί λειτουργός οφείλει να εκτελεί τις παραγγελίες των προϊσταμένων του. Κατά την εκτέλεση όμως των καθηκόντων του και την έκφραση της γνώμης του ενεργεί αδέσμευτα, υπακούοντας στο νόμο και στην συνείδησή του.
5. Έχουν δικαίωμα να απευθύνουν παραγγελίες, γενικές οδηγίες και συστάσεις σχετικές με την άσκηση των καθηκόντων τους:
 - α) Ο εισαγγελέας του Αρείου Πάγου προς όλους τους εισαγγελικούς λειτουργούς της Χώρας.
 - β) Ο εισαγγελέας εφετών και πρωτοδικών, προς τους εισαγγελικούς λειτουργούς, ανακριτικούς υπαλλήλους, δημόσιους κατηγορούς, συμβολαιογράφους, υπαλλήλους εισαγγελίας, φύλακες μεταγραφών, υποθηκών, κτηματολογίων, νηολογίων, υποθηκολογίων πλοίων και αεροσκαφών, ληξιάρχους υπαλλήλους και επιμελητές και άμισθους δικαστικούς επιμελητές, της περιφέρειας της εισαγγελίας εφετών ο πρώτος και πρωτοδικών ο δεύτερος.
6. Αν δεν υπάρχει, απουσιάζει ή κωλύεται ο εισαγγελέας δικαστηρίου, αναπληρώνεται από τους εισαγγελικούς λειτουργούς της οικείας εισαγγελίας κατά τη σειρά της αρχαιότητάς τους και αυτοί από το δικαστή που ορίζει ο προϊστάμενος του δικαστηρίου."

Το περιεχόμενο των αρμοδιοτήτων που έχει ένας εισαγγελέας κωδικοποιείται από το άρθρο 25 του νόμου:

“1. Στην αρμοδιότητα του εισαγγελέα υπάγεται:

- α. η διενέργεια προκαταρκτικής εξέτασης,
- β. η άσκηση της ποινικής δίωξης,
- γ. η διεύθυνση της προανάκρισης,
- δ. η εποπτεία και ο έλεγχος των αστυνομικών αρχών αναφορικά με την πρόληψη και τη δίωξη των εγκλημάτων,
- ε. η υποβολή προτάσεων στα δικαστικά συμβούλια και τα δικαστήρια,
- στ. η άσκηση των ένδικων μέσων,
- ζ. η εκτέλεση των ποινικών αποφάσεων και η παροχή συνδρομής για την εκτέλεση εκτελεστών τίτλων,
- η. η εποπτεία και ο έλεγχος των σωφρονιστικών καταστημάτων,
- θ. ο έλεγχος των δημόσιων κατηγορών, των συμβολαιογράφων, των φυλάκων μεταγραφών, υποθηκών, νηολογίων, κτηματολογίων, υποθηκολογίων πλοίων και αεροσκαφών, των ληξιάρχων και των υπαλλήλων, επιμελητών και άμισθων δικαστικών επιμελητών,
- ι. ό,τι άλλο ο νόμος ορίζει.

2. Οι εισαγγελείς γνωμοδοτούν σε νομικά ζητήματα, που δεν έχουν εισαχθεί στα δικαστήρια, όταν τους υποβάλλουν ερωτήματα που αντιμετωπίζουν στην εκτέλεση των καθηκόντων τους:

- α. όσοι αναφέρονται στο προηγούμενο άρθρο παράγραφος 5β,
- β. οι υπηρεσίες του δημοσίου και των νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου σχετικά με την ερμηνεία και εφαρμογή του ποινικού νόμου.

Ο εισαγγελέας του Αρείου Πάγου γνωμοδοτεί και σε νομικά ζητήματα γενικότερου ενδιαφέροντος.

3. Οι εισαγγελείς βεβαιώνουν την ιδιότητα και το γνήσιο της υπογραφής των εισαγγελικών λειτουργών και υπαλλήλων της εισαγγελίας τους. Ο εισαγγελέας

πρωτοδικών βεβαιώνει επίσης την ιδιότητα και το γνήσιο υπογραφής των προσώπων που αναφέρονται στο προηγούμενο άρθρο παράγραφος 5β.

4. Ο εισαγγελέας πρωτοδικών:

α) έχει δικαίωμα να συνιστά σε όσους φιλονικούν να αποφύγουν της τέλεση αξιόποινων πράξεων και να επιδιώξουν την ειρηνική λύση της διαφοράς τους,

β) δικαιούται να παραγγέλλει στις υπηρεσίες του δημοσίου, των νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου, των οργανισμών κοινής ωφέλειας και όλων γενικά των επιχειρήσεων του δημόσιου τομέα, να παραδώσουν έγγραφα ή να χορηγήσουν αντίγραφα τους, όταν το ζητήσουν νομικά ή φυσικά πρόσωπα που έχουν δικαίωμα ή έννομο συμφέρον, εκτός αν πρόκειται για έγγραφα από αυτά που αναφέρονται στο άρθρο 261 του Κ.Π.Δ".

Από όλα τα παραπάνω²⁰ προκύπτει ότι ο Εισαγγελέας του Αρείου Πάγου έχει μια ευρύτατη εποπτική και ιεραρχική αρμοδιότητα επί των εισαγγελιών όλης της χώρας και μπορεί να τους ζητάει να κάνουν πράγματα, χωρίς όμως αυτοί να υποχρεούνται -λόγω της θεσμικής ανεξαρτησίας τους- να υπακούσουν στις οδηγίες του.

8. ΑΝΑΘΕΩΡΗΣΗ ΚΑΙ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ

Είναι σημαντικό να επισημανθεί ότι σήμερα υπάρχει ανάγκη για διενέργεια συνταγματικών μεταρρυθμίσεων στο χώρο της Δικαιοσύνης. Ενδεικτικά αναφέρονται ορισμένες αναγκαίες συνταγματικές μεταρρυθμίσεις:

- Η σύσταση Συνταγματικού Δικαστηρίου ²¹
- Η αλλαγή του τρόπου ανάδειξης των επικεφαλής των ανωτάτων δικαστηρίων της χώρας
- Ο περιορισμός της δυνατότητας των δικαστηρίων να επιδικάζουν αναδρομικά μισθολογικές και άλλες συναφείς παροχές.
- Η ρητή Συνταγματική κατοχύρωση του δικαιώματος σε προσωρινή δικαστική προστασία

Στα ανωτέρω θα μπορούσε να προστεθεί και ο προβληματισμός για το ιδιαίτερο status των δικαστικών λειτουργών και - ιδίως - για την επίλυση των μισθολογικών τους διαφορών με το Δημόσιο, ένα θέμα που απασχόλησε και την προηγούμενη αναθεωρητική βουλή και οδήγησε στη θέσπιση του λεγόμενου «μισθοδικείου²²», ενός ειδικού δικαστηρίου με σύνθεση αποτελούμενη κατά πλειοψηφία από μη δικαστές, αρμόδιου για τα μισθολογικά ζητήματα των δικαστών και των εισαγγελέων.

²⁰ Βλ. ιστοσελίδα www.google.gr περί ανεξαρτησίας της δικαιοσύνης.

²¹ Βλ. Ολ. και Συμβ. ΣτΕ 5/2006

²² Βλ. Ειδικό Δικαστήριο άρθρου 88 παρ2 Σ 4/2006

9. ΒΑΣΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η ανεξαρτησία της Δικαιοσύνης διακηρύσσεται συχνά και ρητά στο συνταγματικό κείμενο. Δε νοείται δικαιοσύνη δίχως ανεξαρτησία, γιατί διαφορετικά δεν υπάρχει δικαιοσύνη. Το ισχύον Σύνταγμα της χώρας μας κατοχυρώνει την ανεξαρτησία της Δικαιοσύνης, και ακριβέστερα της δικαστικής εξουσίας, έναντι των δύο άλλων συντεταγμένων εξουσιών (νομοθετικής και εκτελεστικής) αλλά και έναντι της ίδιας της δικαστικής εξουσίας θεσπίζοντας εγγυήσεις υπέρ των φορέων της αλλά και υπέρ των ατόμων που υπόκεινται στην εξουσία των δικαστηρίων. Οι εγγυήσεις αυτές συμβάλλουν στην υλοποίηση της επιταγής της ανεξαρτησίας αλλά όχι πλήρως. Κι αυτό γιατί το σύστημα των θεσμικών εγγυήσεων δεν είναι απαλλαγμένο από αδυναμίες. Η ύπαρξη πολλών βαθμών δικαστικών λειτουργιών και η επιλογή των Προέδρων των τριών Ανώτατων Δικαστηρίων (ΑΠ, ΣτΕ, Ελεγκτ.Συν.) από το Υπουργικό Συμβούλιο είναι μερικές από τις αδυναμίες αυτές, αδυναμίες οι οποίες δημιουργούν την ανάγκη για συνταγματικές μεταρρυθμίσεις στο χώρο της Δικαιοσύνης. Οι μεταρρυθμίσεις αυτές είναι αναγκαίες για να διασφαλιστεί πλήρως η ανεξαρτησία της Δικαιοσύνης, γιατί μόνο όταν ο δικαστής είναι απόλυτα ανεξάρτητος μπορεί να εκπληρώσει την αποστολή που του έχει ανατεθεί, να αποδώσει δηλαδή δικαιοσύνη, η παροχή της οποίας είναι απαραίτητος όρος για την εξασφάλιση της κοινωνικής ειρήνης.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Δικαιοσύνη είναι η τήρηση των αρχών του δικαίου από τα μέλη μιας κοινωνίας, που εκφράζεται με την ίση και ορθή εφαρμογή των γραπτών νόμων και με το σεβασμό των άγραφων νόμων. Η ανεξαρτησία της κατοχυρώνεται από τα άρθρα 26 και 87 του Σ ,ως προσωπική και λειτουργική ανεξαρτησία των φορέων της, των δικαστών, έναντι της νομοθετικής, εκτελεστικής αλλά και της ίδιας της δικαστικής εξουσίας. Το Σύνταγμα διασφαλίζει τη δικαστική ανεξαρτησία θεσπίζοντας εγγυήσεις υπέρ των δικαστών και υπέρ των ατόμων ,υποκείμενων στην εξουσία του δικαστηρίου. Η σωστή εκπαίδευση των δικαστών και η εξάλειψη των αδυναμιών του συστήματος των θεσμικών εγγυήσεων ,οι οποίες καθιστούν εμφανή την ανάγκη για συνταγματικές μεταρρυθμίσεις, συμβάλλουν στην απόλυτη διασφάλιση της ανεξαρτησίας της δικαιοσύνης,

ΛΗΜΜΑΤΑ : δικαστήριο, -α
δικαστής, -ές
δίκαιος, -αία, -ον
το δίκαιο
ανεξαρτησία
ανεξάρτητος, -η, -ο

« INDEPENDENCE OF JUSTICE »

SUMMARY

Justice is the observation of beginnings of right from the members of society, that are expressed with the equal and equitable application of written laws and with the respect of unwritten laws. Her independence is guaranteed by the articles 26 and 87 [S], as personal and functional independence of her institutions, the judges, against the legislative, executive but also same juridicial power. The constitution ensures the juridicial independence establishing guarantees in favour the judges and in favour the individuals, subjects in the power of court. The right education of judges and the obliteration of weaknesses of system of institutional guarantees ,that renders obvious the need for constitutional reforms ,contribute in the absolute guarantee of independence of justice,

Key words : Court independence
right Independent
Judge
Just

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ _

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- 1) Γεωργόπουλος Λ. Κωνσταντίνος , *Επίτομο Συνταγματικό Δίκαιο*, δωδέκατη έκδοση, εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα ,2001, Αθήνα
- 2) Δημητρόπουλος Γ. Ανδρέας, *Γενική Συνταγματική Θεωρία Σύστημα Συνταγματικού Δικαίου* τόμος Α΄, εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, 2002 ,Αθήνα-Κομοτηνή
- 3) Μαυριάς Γ. Κώστας , *Συνταγματικό Δίκαιο* ,τέταρτη έκδοση επανυξημένη, εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα , 2005, Αθήνα
- 4) Παντελής Μ. Αντώνης, *Εγχειρίδιο Συνταγματικού Δικαίου, Βασικές Έννοιες-Συνταγματική Θεωρία* ,εκδόσεις Α.Α. Λιβάνη, 2005, Αθήνα
- 5) Ραΐκος Γ. Αθανάσιος , *Συνταγματικό Δίκαιο Εισαγωγή- Οργανωτικό μέρος* τόμος Ι β΄ έκδοση, εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα ,2002, Αθήνα
- 6) Σταυρόλπουλος Γιώργος , *Το δικαίωμα σε δίκαιη δίκη, Η ανεξαρτησία και η αποτελεσματικότητα της ελληνικής δικαιοσύνης*, εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα , 1998, Αθήνα- Κομοτηνή
- 7) Εγκυκλοπαίδεια *Νέα Δομή*, τόμος δέκατος, εκδόσεις Δομή, εκδοτικός οργανισμός Τεγοπούλου- Μανιατέα, 1996, Αθήνα
- 8) Εγκυκλοπαίδεια *Νέα Δομή*, τόμος εικοστός δεύτερος, εκδόσεις Δομή, εκδοτικός οργανισμός Τεγοπούλου- Μανιατέα, 1996, Αθήνα
- 9) Χρήση διαδικτύου

ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ

- 1) Ν . 1868/89 Κώδικας Οργανισμού Δικαστηρίων και Καταστάσεως Δικαστικών Λειτουργιών
- 2) Ν. 1756/88 Κώδικας Οργανισμού Δικαστηρίων και Καταστάσεως Δικαστικών Λειτουργιών

ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΑΡΑΠΕΜΠΟΜΕΝΩΝ ΔΙΚΑΣΤΙΚΩΝ ΑΠΟΦΑΣΕΩΝ

- 1) Διοικ.Ολ.ΑΠ 14/1998 : Επιλογή των Προέδρων
- 2) Διοικ.Ολ.ΑΠ 9/1998 : Ανεπίτρεπτη η άσκηση Κοινοβουλευτικού ελέγχου της δικαιοδοτικής κρίσεως σε εκκρεμή υπόθεση
- 3) Διοικ. Ολ.ΑΠ 18/1998
- 4) Διοικ.Ολ.ΑΠ 20/1998 : Πρόταση για κατάργηση του ορκωτού συστήματος
- 5) Ολ.ΣτΕ 3670/94 : Ιδιαίτερη μισθολογική μεταχείριση δικαστικών λειτουργών- Αναλογική εφαρμογή φορολογικής απαλλαγής που ισχύει για τους Βουλευτές

- 6) ΣτΕ 4095/1997 :Ιδιαίτερη μισθολογική μεταχείριση δικαστικών λειτουργών ως εγγύηση εξασφάλισης της ανεξαρτησίας τους (αποδοχές ανάλογες προς το λειτούργημα)
- 7) ΣτΕ 2928/86
- 8) Ολ.Ελεγκτ.Συν. 1432/88
- 9) ΣτΕ 3670/1994 :Αποδοχές δικαστικών λειτουργών ανάλογες προς το λειτούργημά τους, όχι κατώτερες αντίστοιχων οργάνων των άλλων λειτουργιών
- 10)Ολ.ΑΠ 1/1996 : Πλήρης αυτοδιοίκηση δικαιοσύνης, ανεπίτρεπτη η εξωτερική παρέμβαση από τον κοινό νομοθέτη
- 11) Ολ.ΑΠ 4/1996 : Αντισυνταγματικός ο νομοθετικός καθορισμός της σύνθεσης του δικαστηρίου
- 12)ΣτΕ 2857/2003 : Στρατιωτικοί Δικαστές
- 13)Ολ. και Συμβ.ΣτΕ 5/2006 : Σύσταση Συνταγματικού Δικαστηρίου
- 14)Ειδικό Δικαστήριο άρθρου 88 παρ. 2 Σ (Μισθοδικείο) 4/2006 : Δικαιοδοσία Μισθοδικείου - Οφειλές δημοσίου - Αρχή ισότητας - Δικαίωμα παροχής έννομης προστασίας - Αντίθεση διατάξεων παρ. 7 άρθρου 10 ν. 3075/2002 στο άρθρο 1 του Πρώτου Πρόσθετου Πρωτοκόλλου της ΕΣΔΑ - Αγωγή αναγνωριστική - Επίδοση - Τόκοι - Αντισυνταγματικότητα διατάξεων άρθρου 21 Δ/τος της 26.6/10.7.1944 περί Κώδικος Δικών Δημοσίου

(Πλήρης ανάπτυξη των δικαστικών αποφάσεων στο www.dsa.gr)